

E 1225

M. K. 2091

A

NAGY-KANIZSAI

ÁLLAMILAG SEGÉLYEZETT KÖZSÉGI NYILVÁNOS

POLGÁRI FIU-ISKOLA

NYOLCZADIK

ÉRTESITŐJE

AZ

1879—80. TANÉV VÉGÉN.

SZERKESZTÉ

MORGENBESSER JÁNOS
IGAZGATÓ.

NAGY-KANIZSA.

NYOMATOTT FISCHEL FÜLÖP NÉL

1880.

REV 85

REV 98

A

NAGY-KANIZSAI

ÁLLAMILAG SEGÉLYEZETT KÖZSÉGI NYILVÁNOS

POLGÁRI FIU-ISKOLA

NYOLCZADIK

É R T E S I T Ő J E

AZ

1879—80. TANÉV VÉGÉN.

SZERKESZTÉ

MORGENBESSER JÁNOS

IGAZGATÓ.

NAGY-KANIZSA,
NYOMATOTT FISCHEL FÜLÖP GYORSSAJTÓJÁN.
1880.

TARTALOM.

- I. Adatok a tanoda 1879 – 80. évi történetéhez.
  - II. Jótékonyági rovat.
  - III. Felsőbb rendeletek.
  - IV. Az intézet tanszereinek gyarapodása 1879/80-ban.
  - V. A bevégzett tananyag áttekintése, tankönyvek és tanárok.
  - VI. A tantestület és működésének kimutatása.
  - VII. Az ifjuság érdemsorozata az 1879 - 80. tanév végén.
  - VIII. Statisztikai táblázatok az 1879 - 80. tanévről.
  - IX. A jövő tanév megkezdésére vonatkozó értesítés.
-

Az érdemsorozatban használt rövidítések értelme.

Előmenetelre nézve :	Szorgalomra nézve :	Magaviseletre nézve :
jel. = jeles	erny. = ernyedetlen	jó = jó
jó = jó	dics. = dicséretes	szb. = szabályszerű
el. = elégséges	vál. = változó	r = rossz
elt. = elégtelen	hny. = hanyatló.	

I.

Adatok a tanoda 1879—80. évi történetéhez.

A lefolyt tanévet a kedvezőbbek közé számíthatjuk, a mennyiben a polg. iskolai tanulókra nézve a nagyméltóságú m. kir. ministeriumnak 1879. szept. 5-én 24,793. sz. a. kelt m. rendeletével azon életpályák jelöltettek ki, a melyekre ők a polg. iskola bevégezte után léphetnek és a melyek alább fel lesznek sorolva.

Rendtartásunk értelmében augusztus hó végén egybehívatott a tantestület a megnyitó és módszeres tanácskozmányra; mely alkalommal az osztályfőnökök jelöltettek ki és az értekezletek jegyzőjévé Hoffmann Mór, könyvtárnokká pedig Morgenbesser János választatott meg.

A beirt tanulók összes száma 129.

A beiratásokat, felvételi- és javító-vizsgálatokat aug. 29—31. napjain, valamint szeptember havának három első napján tartottuk meg. Szeptember 4-kén a szokott ünnepélyességgel nyitottuk meg a tanévet és másnap már egész rendben folyt a tanítás.

A tantárgyak mind a tanoda helyiségeiben adattak elő. A különböző felekezetű tanulók ez évben is úgy, mint eddig az egyházaktól rendelt vallási gyakorlatokon vettek részt és rendszeren végezték vallásbeli kötelességeiket az illető hitoktatók utasítása és vezetése mellett. A tanítás szabályszerűen folyt az egész év alatt, a mennyiben változás a tantestületben nem történt, és az egészségi viszonyok intézetünkre nézve is eléggé kedvezők voltak.

Fegyelemtartás tekintetében az elmúlt év alatt is az ide vonatkozó iskolai szabályok kétszer, a tanév elején és február havában a rajzterembe összegyűlt tanuló ifjuság előtt ünnepélyesen felolvastatván, az erkölcsi magaviseletre nézve nem téveszték el jótékony hatásukat, a mennyiben a tanulók viselete úgy a tanodában, valamint azon kívül kifogástalan volt; nagyobb vétségek az egész tanév lefolyása alatt épen nem fordultak elő.

Feladatunk kellő megoldása végett megtartottuk az előirt, de szükség esetén rendkívüli értekezleteket is, melyeken a tantárgy kezelése, a tanulók erkölcsi és szorgalmi állapota, ugy más ügyek elintézésére nézve hozatott határozat Nyilvántartás végett óráról-óra-ra vezetett a tanügyi napló, s ezzel kapcsolatban a mulasztók, valamint a fegyelmi észrevételek rovata is.

Nagy-Kanizsa város tekintetes tanácsa és iskolaszéke a tanév kezdetén a tandíjmentesség kedvezményét 48 tanulóra terjeszté ki és azonkívül 60 tanulót a szükséges iskolakönyvekkel is ellátott. Tripammer József V. oszt. tanuló egy aranynyal jutalmaztatott Ebenspanger Lipót ur által a számtanban tett kitünő haladása miatt. Wágner György IV oszt. tanuló egy öt frankos aranynyal jutalmaztatott tek. Szeidl Ágost ur által a könyvvitelben tett feltünő haladása miatt. Ösztöndíjakat élveztek: Reiner Ödön VI. és Sölét György V. oszt. tanulók főtisztelendő Tallián Ede zágrábi kanonok ur alapítványából egyenkint 30 o. é. frtot. — Hálásan jegyzem fel, hogy a tekintetes városi tanács a lefolyt tanévben is tekintélyes összeget fordított, részint taneszközök-, részint a könyvtárnak gyarapítására.

A rendes tantárgyakon kívül előadattak még mint mellék-tárgyak az arra önkényt vállalkozott tanulóknak a franczia nyelv és a zene. A franczia nyelvet összesen 13 tanuló tanulta két csoportban heti 5 órában Ahn-Mutschenbacher „Franczia nyelv“ című tankönyve szerint. A zenében már több jártassággal rendelkező 8 tanulóból álló zenekar ez idén is szorgalmasan folytatta működését és hetenkint 2 órát fordított zenedarabok betanulására Berecz Imre buzgó énektanár vezetése mellett.

Intézetünk a lefolyt tanévben is több ünnepélyt rendezett és pedig október hó 4-én ő Felsége legmagasabb nevenapján; január 28-án Deák Ferencz halála évfordulójának alkalmából és a koronázási emlékűnnep napján junus hó 8-án. Mindezen alkalmakkal az összes ifjusághoz intézett alkalmi ünnepi beszéd Hoffmann Mór tan. által, az ifjusági ének- és zenekar közreműködése és szavalat emelték az ünnepélyek magasztosságát. Az iskolai zár-ünnepély a szokott módon junius hó 29-én tartatott meg.

Ezeken kívül rendezett az ifjuság junius hó 29-én a tan-testület vezetése mellett nyári ünnepélyt, mely alkalommal az ifjusági ének- és zenekar nyilvános előadást tartott belépti díj mellett. — E hangverseny tiszta jövedelme szegény tanulók felsegélyezésére fordittatik.

Örömmel emlitem meg, hogy a mult évben rendezett ifjusági hangverseny tiszta jövedelmének gyarapítására t. Berecz Imréné assz., Bátorfi Emma k. a., Payer Lenke k. a., Zalay

Gizella k. a., Zalay Lajos, Tersánszky Gyula, Rothmann Béla, ifj. Tersánczky Józset és Országh István urakból álló műkedvelői társulat a polgári iskola javára szini előadást tartott, mely előadásnak tiszta jövedelme a már meg volt alaphoz csatoltatván, az intézet számára egy új 315 frt értékű zongora szereztetett be; fogadják ismételten a nemes jóltevők hálás köszönetünket szíves fáradozásukért.

Intézetünk iskolai takarékpénztárának az idén csak 12 tanulónk volt részvényese. A tanulók minden héten egyszer adták át pénzüket Roscnblüh Lajos tan. urnak, a ki az iskolai takarékpénztárt e tanévben is szíves volt kezelni. Junius hó 1-ig összesen betétetett 12 tanuló által 44 frt 80 kr., mely összeg a helybeli takarékpénztárba elhelyeztetett A legkisebb betét volt 35 kr., a legnagyobb 15 frt.

Intézetünket szerencséltették e tanévben látogatásukkal tek. Nucsecz József iskolaszéki elnök, Plosszer Ignác és dr. Szukits Nándor iskolaszéki tag urak több ízben.

A lefolyt tanévben tantestületünk, a tekintetes iskolaszék előleges jóváhagyásával, a következő lapokat járatta: Paedagogiai Szemle, Középtanodai tanár-egyleti közlöny, Magyar nyelvőr, Általános tanügyi közlöny, Népnevelők lapja, Földrajzi közlemények, Magyar tanügy, Budapesti Szemle, Néptanítók lapja, Bürgerschule; ezeken kívül járatta még a tantestület a Polgári iskolá-t.

Május hó végén tartott értekezletén megállapította a tantestület az évi rendes vizsgálatok sorrendjét, mely a tekintetes iskolaszékhez jóváhagyás végett felterjesztetett. A vizsgálatok, a tek. iskolaszék jóváhagyásával junius hó 17-étől ugyan e hó 28-ig az iskolaszék biztosai elnöklete alatt tartattak meg, mely vizsgálati idő tartama alatt a diszes rajzok csoportokban voltak kiállítva.

Junius 16-án tantestületi tanácskozmány tartatott s ezen, a tanodai ifjuság erkölcsi viselete, szorgalma s az egyes tantárgyakban tanusított előmenetele bírálat alá vétetett, az osztályzatok megállapítottak és a bizonyítványokba jegyeztettek; a tanévet junius hó 29-én zárünnepélylyel fejeztük be, kiosztván ez alkalommal a bizonyítványokat és az Értesítőt.

II.

Jótékonysági rovat.

A lefolyt iskolai évben is akadtak részint egyes intézetek, részint egyes tanügybarátok, kik a tanügy oltárára meghozták nemes áldozataikat.

A nm. vallás és közokt. minister ur Teuffenbach „Vaterländisches Ehrenbuch“ czimű munkának II. kötetével ajándékozta meg könyvtárunkat.

Főtisztelendő és ngos Tallián Ede zágrábi kanonok ur 1000 frtos alapítványa kamataiból két kitünő és jóviseletű növendék részesítettett segélyben.

A tek. városi hatóság és iskolaszék 48 tanulót tandíjmentességben részesített és 60 tanulót a szükséges iskolakönyvekkel ellátott.

A nagy-kanizsai takarékpénztár tek. választmánya intéze tünk szegényebb és szorgalmas tanulói közt kiosztandó tankönyvekre 40 frtnyi összeget utalványozni kegyeskedett.

Tek. Ebenspanger Lipót helybeli kereskedő ur egy körmöczi aranyat a számtanban legjobbnak elismert tanulónak jutalmazására ajándékozott.

Tekintetes Knausz Boldizsár iskolaszéki gondnok ur 24 db. igen becses ásvánnyal, Lengyel Ignác iskolaszéki tag ur pedig 1 db. nautilussal gazdagították terményrajzi gyűjteményünket.

Tek Knáusz Boldizsár 48 db és Grünhut Alfred ur 35 db. különféle igen becses régi pénznem- és éremmel járultak pénz- és éremgyűjteményünk gyarapításához.

Tek. Szeidl Ágost városi hivatalnok ur egy db öt frankos aranyat a könyvvitelben legjobbnak elismert tanulónak jutalmazására ajándékozott.

Fischel Fülöp helybeli könyvkereskedő ur az intézet szegényebb és szorgalmas tanulói közt kiosztandó rajz- és íróeszközöket adott át az intézet igazgatójának.

A Franklin könyvkiadó társulat több db. könyvvel járult a könyvtár gyarapításához.

A tanuló ifjuság közül többen régi pénzeket, érmeket és rovarokat ajándékoztak

A mint kitünik, tanintézetünk a jelen évben is számos adományokban részesült. Ezen szives adományokért a nemeslelkű pártfogóinknak legőszintébb hálámat azon forró óhajtással van szerencsém nyilvánítani, miszerint további pártolásukkal intézetünket tovább is támogatni sziveskedjenek.

III.

Felsőbb rendeletek.

E helyen csak azon rendeleteket akarom fölemlíteni, melyek a nagy közönségre nézve érdeklél birnak.

1.) Vallás- és köztokt. m. kir. minist. 1879. sept. 5. 24,793. sz. rendelet, mely szerint a polgári iskolai tanulókra nézve az életpályák kijelöltetnek.

2.) Vallás és közoktatási m. kir. minist. 1879. sept. 12. 25,409. sz. Rendelet az új polgári iskolai tanterv életbe léptetése érdemében

Ami az első rendeletet illeti, jónak találtam ezt tudomás-vétel végett szóról szóra ide igtatni:

Vallás és közoktatási m. kir. ministertől. 24,793. szám, Midőn a nép-oktatási 1868. évi 38. törv. cz. 67—78. §§-aiban a polg. iskolák felállítása elrendeltetett, a nemzet törvényhozó testülete ezáltal azt a czélt tüzte ki, hogy a nép azon nagy osztálya, melynek szellemi szükségét az elemi oktatás távolról sem elégíti ki, azonban felsőbb oktatásra sem kedve, sem czélja: találja fel a polg. iskolában azon intézetet, melyben művelődése alapjához szükséges ismereteket rövidebb idő alatt megszerezhesse annyira, hogy ezen ismeretekkel gazdasági és politikai általános műveltsége mellett a mindennapi élet foglalatosságaihoz szükséges tudnivalók birtokába juthasson, s vagy mint ügyes mezei gazda, vagy mint iparos, vagy mint kereskedő már az így szerzett alapon megindulhasson, vagy ha e tekintetből még több ismeretre kívánna szert tenni, az arra rendelt tanintézetben tovább tanulhasson. — Ily czéllal nyitattot meg az országban már eddig is számos polgári iskola, de vagy azért, mert nem helyesen fogták fel magánosok és községek a törvényhozásnak a polg. iskolák felállításához kötött üdvös czéljait, vagy azért, mert sokan még most sem tudtak kibontakozni a régmúltban meghonosodott iskolák azon tévesen egybekevert állapotából, hogy minden oly iskolának, mely az elemi iskolák fölibe következik, felsőbb oktatásra vezérlőnek kell lenni; a polg. iskolából is egy kis gymnasium félét akartak csinálni, mi által a polg. iskolák iránt a nagy közönséget zavarba hozták. — A polg. iskolákról alkotott e téves felfogást ki kell tisztázni, s a törvényhozás által ez irányban kitézött helyes czélt kell ugy a magánosokkal, a szülőkkel, mint a községekkel fölfogatni; megértetni minden irányban, mi a polg. iskolában a nevelésnek és a tanításnak közelebbi, mi az életnek ama tanítás által elérhető vég-czélja.

A polg. iskolák számára most ujabbán kiadott s rendeletemet kísérő tantervből világosan kitünik, hogy a polg. iskolában a közéletre tartozó azon általános műveltség adatik meg, a melyre tudományos pályára nem törekvő minden jobbmódu magyar állampolgárnak szüksége van.

Ezen általános műveltség megszerzése idején alaposan elkészül a tanuló egyrészen arra, hogy mezei gazdaságát, ha ilyennek birtokában van, észszerűen vezethesse, — más részben arra, hogy ha iparos vagy kereskedő akar lenni, az ezen foglalatosságokhoz szükséges alapismeretek

birtokába jut; sőt alkalmassá válik arra is, hogy némely köztisztviselői pályára léphet.

A törvény nem tiltja ugyan, hogy a polgári iskola négy osztályát bevégezett tanuló a középtanodákba vagy a fanitóképezdékekbe átléphessen; de sokkal helyesebb azon fölfogás, hogy azok, kik a polg. iskolába lépnek, megtartják a kezdetben maguk elé tűzött czélt és bevégzik azt teljesen s lesznek, vagy értelmes mezsei gazdák, vagy tanult iparosok, kivéven azokat, kik kereskedőkké akarnak lenni, kiknek a polg. iskola negyedik osztálya bevégeztével át kell lépni a közép kereskedelmi iskolába.

Azokra nézve, kik a polg. iskola hat osztályát bevégzik, intézkedtem hogy ha még ekkor sem kívánnak a magán polgári életbe mint már is általános műveltséggel bíró polgárok kilépni, hanem *mint gazdák, erdészek, vagy állatorvosok magukat teljesen kialakírtják képezni*, a földmívelési minister ur f. évi 928 eln. sz. a. kiadott rendeleténél fogva, a magyaróvári gazdasági akadémia kivételével, a *gazdasági közép intézetekbe, avagy az állatorvosi intézetbe fölvétethessenek*; valamint a pénzügyminister ur f. é. 34,505. sz. a. kiadott rendeletéből, *beléphetnek a selm. czi erdészeti akadémiába*.

Más részről azok irányában, kik magukat az ipari pályára szentelik, s különösen valamely fontosabb iparág megtanulására hajlandók, már is megtettem itt-ott az intézkedéseket, hogy a polgári iskolák mellett egy bizonyos iparág folytatására ipartanműhely állíttassék, melybe a polg. iskola 4-ik osztályába lépő — mint 13 éves korba jutott növendék ifju — úgy vétetik fel, hogy a polg. iskola részére kiszabott közismeretre tartozó tanulni valók mellett, ezek tanulásától üres óráiban három év elforgása alatt, az ott felvett iparágat, megtanulhatja s midőn a polg. iskola 6-ik osztályát bevégezte, onnan egyszersmind elkészült s művelt iparos tanoncz, avagy mint kezdő iparos segéd léphet ki.

Intézkedtem végre, hogy a polg. iskola hat osztályát jó sikerrel bevégezt mindazon tanulók, kik sem a magán-életbe nem léphetnek mint művelt polgárok azért, mert nincsenek anyagilag oly jó módban, sem gazdasági, erdészeti, avagy állatorvosi intézetbe nem szándékoznak, sem végre iparosságra nem hajlandók s arra nem készültek, azonban tisztességes kenyérkeresetre vannak utalva, megtalálhassák a pályát, melyen szerecséjüket keressék.

E czélból felkértem a közlekedési, belügyi ipar- és kereskedelemügyi és a pénzügyminister urakat, hogy a polg. isk. mindhat osztályát jó sikerrel bevégezett tanulóknak a vezetésök alatt álló alsóbb fokú hivatalokban nyissanak utat, életpályát.

E fölkérésemre a közlekedésügyi minister ur még 1877-ben 20,372. sz. a. kelt rendeletével megengedte, hogy az ily végzett polg. iskolai tanulók *vasuti gyökornokokul fölvétethessenek*.

A belügyminister ur f. évi 28,115. sz. a. kelt rendeletében kiadta, hogy a végzett polg. iskolai tanulók, a *belügyministerium segéd- és számtisztvi hivatalok betöltésénél, valamint a megyei segéd- és kezelői állomásoknál fölvételért folyamodhassanak és folyamodványaik figyelembe vétessenek*.

A földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister ur f. évi 628. eln. számú rendeletében kiadta, hogy a polg. iskola 6-ik osztályát jó sikerrel végzett tanulók a *nem kincstáriilag kezelt pósthivataloknál kiadói minőségben, továbbá a távirtdai kezelői szolgálatra fölvétessenek, valamint fölvételnek a távirtdai kezelői tanfolyamokra is*.

A pénzügyminister ur f. évi 31,505. sz. rendeletében kiadta, hogy a polg. iskola 6 osztályát jó sikerrel bevégzett tanulók, *ugy a számvévédségi és pénztári, mint az adó-, vám-, fogyasztási adóhivatali, pénz- és adó őrségi és a segéd (kezelési) hivatal, továbbá a dohány-beváltási, gyártási, s eladási, lotto-hivatali, bányegző és sóhivatali szolgálathoz bocsátassanak.*

Midőn a fennebbieken lehető részletesen vázoltam a polg. iskolák czélját, kiutattam mindazon életpályákra, melyekre a polg. iskolában a tanuló ifju nemzedék eljuthat és folkérem, hogy oda hatni törekedjék, hogy megértetvén a polg. iskolák elé tűzött feladatokat és azoknak az ország közművelődésére czélzó fontos szerepét, igyekezzék a közvéleményt e helyes irányba téríteni s kiválólag arra indítani az illetőket, hogy mindazok kik az elemi oktatás által elérhető műveltséggel nem elégedhetnek meg, s fennsőbb intézetekben elérhető tudományos műveltségre akár hajlamaik, akár anyagi tehetségeik miatt nem törekedhetnek, keressék és találják fel a műveltség közép utját a polgári iskolákban, mely rendeltetve van a hazai népség nagy tömegét alkotó osztályát a középműveltség megszerzésére, különösen a művelt mezzei gazda és a tanult iparos osztály kiművelésére vezérelni.

A második rendeletet illetőleg a tek. iskolaszéknek azon határozatát jelenthetem, hogy az új tanterv a jövő tanévben egész terjedelmében fog életbe lépni; tájékozás czéljából azonban szükségesnek tartottam ezt is egész terjedelmében itten közölni:

A polgári fiu-iskolai kötelezett tantárgyak osztályonkénti felosztása és terjedelme.

Rendes tantárgyak.

1. Hit- és erkölcstan,
mind a hat osztályban, hetenkint egy-egy órán.

A tantárgyak osztályok szerinti felosztásának és terjedelmének meghatározása a felekezeti hatóságok jogköréhez tartozik

2. Nyelv és irodalom.

A) Magyar nyelv és irodalom.

Czél:

a) A nyelvtan alapos ismerete és azon jártasság megszerzése, hogy a tanuló oly tárgyakról, melyek tapasztalata és tanulmányai körébe esnek, világosan és szabatosan tudjon szólni és stilaris ügyességgel tudjon írni.

b) Irodalmi művek olvasásán és fejtegetésén alapuló ismerete a magyar irodalom fejlődésének.

I. osztály, hetenkint 5 órán.

a) Elbeszélő prózai és költői olvasmányok, különösen a népmese, népmóda, magyar történeti monda, a klasszikus mythos és néprajz köréből.

Értelmes és kellően hangsúlyozott olvasás; az olvasmányok tartalma megmagyarázása, ugyanacsak az olvasmányok tartalmának szabadon való elbeszélése; könyv nélkül tanult versek szavalása.

b) Nyelvtan : egyszerű mondat és mondatrészek, fő- és mellékmondat megkülönböztetése. — Mondattani alapon a teljes alaktan, tekintettel a hangtani módosulásokra. — Szóképzés, gyakorlatilag szócsoportok egybeállításával: az előképzők.

c) Hetenkint legalább egy írásbeli iskolai vagy házi dolgozat. Ez által főleg a nyelvtant és a helyesírás gyakorlását kell szemelőtt tartani; a feladat felfogására a gyermeket az iskolában élőszóval gondosan elő kell készíteni.

II. osztály, hetenkint 5 órán.

a) Olvasmányok és azoknak feldolgozása, mint az I. osztályban.

b) Nyelvtan : összetett szerkezetű mondatok taglalása és szerkesztése; mellé és alárendelt mondatok viszonya ismertetése. A szökötés (a határozók, ugynevezett igekiegészítők tana). — Szóképzés. Synonymák egybeállítása és magyarázata az olvasmány alapján.

c) Hetenkint egy írásbeli iskolai vagy házi dolgozat, mely által a nyelvtan gyakorlásán kívül a feladatot ki kell terjeszteni az olvasmány egyes részleteinek vagy a költői elbeszélés tartalmának, — miután azt az iskolában szabad szóval elmondták, — írásban való előadására is.

III. osztály, hetenkint 4 órán.

a) Egészlet alkotó történelmi olvasmányok, p. Szalay László: A tatárjárás Magyarországon 1241—1243-ban. Elbeszélő költemények.

b) A magyar nyelvtan rendszeres áttekintése. A hangsúlyos vers ismertetése.

c) Hetenkint egy írásbeli iskolai vagy házi dolgozat; tárgyát az iskolai olvasmánnyal kell kapcsolatban tartani, feldolgozása módját élő szóval elébb meg kell próbáltatni.

IV. osztály, hetenkint 3 órán.

a) Nagyobb epicus olvasmány: Arany Toldyja. Az olvasmány tartalmának megértésén kívül a mű szerkezetét s a költői stílus sajátosságát is meg kell világítani.

Prózai olvasmány: leírások, u. m. tárgy és jelenetrajzok, jellemrajzok, könnyebb életrajzok (Plutarchos-félék vagy oly formában írottak).

b) A stílus általános törvényei. (A nyelv tisztasága és szabatosága; egyszerű és szép stílus.) A prózai és a költői stílus különbségei tüzetesen, tekintettel a közéletben előforduló fontosabb ügyiratokra. — A mértékes vers ismertetése.

c) Hetenkint egy írásbeli iskolai vagy házi dolgozat, melyben a költői olvasmány tartalmát vagy kisebb leírásokat, elmélkedéseket, melyekhez az iskolai olvasmány nyújtja az anyagot, kell írásba foglalni. Feldolgozásuk módját élő szóval előre ki kell fejtenni.

V. osztály, hetenkint 3 órán.

a) Olvasmányok: Az újabbkori irodalombeli költők és drámairók műveiből válogatott darabok olvastatása, tartalmi magyarázat mellett a drámai compositio megértetése. Prózai olvasmányul a szónoki beszéd s annak szerkezete megvilágítása.

Az olvasmányokat lehetőleg keletkezésük időrendében kell elővenni, hogy ez által a magyar irodalom ujkori történelmében némi áttekintést nyerjenek a tanulók.

b) Fogalmazás: gyakorlatul készíttetni kell üzleti leveleket, szerződések, kötelezvényeket stb.

Házi feladatul hetenkint legalább egyszer iratni kell történelmi elbeszéléseket s más egyébféle leírásokat.

VI. osztály, hetenkint 3 órán.

a) Olvasmányok: az ujabbkori költők és drámaírók, szónokok válogatott művei olvastatása mellett, keletkezési időrendben válogatni kell a középkori magyar írókból kort jellemző és tanulságos olvasmányokat, melyeknek fonalán a magyar irodalom ezen kora történelmét megismerjék.

Végül az V. és VI. osztályban olvasmányok alapján rövid áttekintésben össze kell foglalni a magyar irodalom történelmét.

b) Fogalmazási gyakorlatokul készíttetni kell mindenféle ügyiratokat.

B) *Német nyelv** (vagy a vidék szüksége szerint egy hazai más nyelv.)

Cél:

Nyelvtani ismereten alapuló megértése a német nyelvnek és abban annyi jártasság szerzése, hogy a tanuló az oktatás köréből vett valamely tárgyról németül helyesen tudjon szólni és írni; különösen, hogy egyszerű magyar szöveget jól tudjon német nyelvre fordítani.

III. osztály, hetenkint 3 órán.

a) Olvasmány alapján: egyszerű és bővített mondatok; a mondatrészeknek, a fő- és mellékmondatoknak gyakorlati megkülönböztetése. Ugyancsak ezzel kapcsolatban a név- és igeragozás, szóképzés elemei oly mértékben, mennyi az egyenes mondatok alkotására szükséges. Szótanulás az olvasmánnyal kapcsolatban. Szóbeli fordítás magyarból németre; kisebb költői darabok megtanulása könyv nélkül.

b) Az ezen uton szerzett nyelvtani ismereteknek utólagosan nyelvtani rendbeszedetése és elméletileg is megtanítása.

IV. osztály, hetenkint 3 órán.

a) Az összetett szerkezetű mondatok taglalása és alkotása; az ezek alkotásához szükséges nyelvtani alakok és szabályok ismertetésével. A mondattan elemeinek és a szóképzéstannak kiegészítése. — Szótanulás etymologicus csoportokban. Fordítás és könyvnelküliek tanulása, mint a III. osztályban.

b) A szerzett nyelvtani ismeretek rendbeszedetése s végül a német nyelvtan rendszeres áttekintése.

V. osztály, hetenkint 3 órán.

a) Német nyelv és mondattan ismétlése mellett könnyebb német olvasmányok olvastatása, tekintettel a magyar nyelvből tanultakra.

---

*) Oly helyeken, hol a német nyelv az elemi iskolában is tanítatik, s felette polgári iskola áll, folytatni kell azt a polg. isk. I. osztályában.

b) A legkönnyebb fogalmazási kísérletek s néhány vers s egy-két prózai darab könyv nélkül megtanítása.

VI. osztály, hetenkint 3 órán.

a) Fokozatosan nehezebb olvasmányok olvastatása, költői és prózai művekből.

b) Fokozatosan nehezebb fogalmazványok készíttetése.

c) A szókiejtés és a beszéd elsajátítására s gyakorlására elbeszélő költemények, történelmi tárgyú prózák könyv nélkül tanítása s előadása.

3. M e n n y i s é g t a n .

A) Szám- és mértan.

Cél:

Biztosság és ügyesség a számolási műveletek végrehajtásában, jártasság a polgári életben előforduló mindenféle körülményekhez alkalmazott szám- és mértani feladványok megfejtésében.

A geometriai fogalmak és alapigazságok megértése, módszeresen vezetett szemlélet és rajz útján.

I. osztály, hetenkint 5 órán.

a) Számtan. A tizes számrendszer. A négy számolási művelet egész számokkal s tizedes törtekkel. A tört mint hányados és viszony; közösleges törtekkel való számolás. — (A hazai mértékek ismertetése; időszámítás.)

b) Mértan. Planimetriai elemek. (Pontok, vonalok és szögek fekvési és mérési viszonyai. A legfontosabb sík idomok tulajdonságai és alakítása, u. m. három, négy és sokszög, különösen a szabályos és a kör. Az idomok összeillősége, symmetriája, hasonlósága és a terület meghatározása. A kerület és néhány görbe vonal.)

II. osztály, hetenkint 5 órán.

a) Számtan. Számolási rövidítések, számtani műveletek korlátolt pontossággal. Az arányosság fogalmának fejtegetése. — Egyszerű hármasszabály; az olasz számolásmód. Mértani viszonyok és arányok elemei. — Százalék.

b) Mértan. Stereometriai elemek. (A sík. Az egyenesek és síkok abszolút és relativ fekvése, lapszög és szögletek. A legfontosabb testek tulajdonságai és hálózata, u. m. hasáb, gúla, szabályos testek, henger, kup, gömb. A testek összeillősége, symmetriája, hasonlósága, felszínének és térfogatának meghatározása. Testminták készítése.)

III. osztály, hetenkint 4 órán.

a) Számtan. Összetett hármasszabály. Kamatszámolás. — Határidőszámolás. Lánczszabály. Az arányos osztás. Elegyítési feladatok.

b) Mértan. Constructiv planimetria:

A) Egyszerű vonalú idomok. Az összeillőség symmetria, hasonlóság és területmeghatározás kibővítése s az idevágó fontosabb constructiv feladatok.

B) Görbe vonalú idomok. A körtan kibővítése s az idevágó constructív feladatok.

A geometria alkalmazása a rajzolásnál és mérésnél.

(Mindezeket, valamint IV. osztály számára kiszabottakat is, a polgári iskola feladatához mért kellő rövidegességgel, azonban kellő alaposzággal kell tanítani.)

IV. osztály, hetenkint 4 órán.

a) Számtan. A hazai, valamint a legfontosabb külföldi pénzrendszerek ismertetése átszámításokkal. — Árfolyamszámítás. Lerovás és váltóleszámítolás. Váltóképlés. — Az ellentett szám, — a hat első alpmivelet betűkkel. Első foku egyenletek egy ismeretlennel.

b) Mértan. A tér felmérése és területe kiszámítása. A térfogat felmérése és köbtartalma kiszámítása, alkalmazva ezt a töltések, földkiadások, épületek falai köbtartalmainak kiszámítására.

c) A könyvvitel előkészítésére:

Az ipari tanműhelyben elkészített és eladó tárgyakról szóló számlák és nyugták kiállítása, a költségvetések elkészítése és másolása; az anyagról vezetett számadás; folyó leltár; egyszerű pénztári napló vezetése egész éven át.

V. osztály, hetenkint 3 órán.

Számtan. Logarithmus. Első foku egyenletek több ismeretlennel. Másod foku egyenletek egy ismeretlennel. Regula falsi. Első foku számtan és mértani sorok. A kamatos kamat számítása.

VI. osztály, hetenkint 3 órán.

Számtan. Kapcsolástan. A valószínűségi számítás elemei. — A törlesztési és éajáradéki számítások. A biztosító intézeteknél, takékpénztáraknál, jegybankoknál, egyéb pénzüintézeteknél és részvénytársulatoknál előforduló számítások s a velük összefüggő szervezeti ismeretek. Állam- és magán sorsjegyek.

B) Könyvvitel.

V. osztály, hetenkint 1 órán.

A leltározás elméletileg és gyakorlatilag. — Az egyszerű könyvvitel elmélete, alkalmazva ezt az iparra, mezői gazdaságra (és kereskedelemre). Az egyszerű főkönyv (adósok könyve) vezetése. — A takarékpénztárak, segélyegyletek és biztosító intézetek ismertetése.

VI. osztály, hetenkint 2 órán.

A kettős könyvvitel elvei, tekintettel főleg az iparra, mezői gazdaságra (és kereskedelemre, a bankári üzletek kihagyásával), segélyegyletekre és takarékpénztárakra.

A nem iparosok számára ezenkívül a vasuti kezelési könyvek ismertetése és vezetése, a biztosító intézetek ügynökei könyvvezetése.

4. Természettudományi tárgyak.

A) *Természettudományi tárgyak.**

Cél:

Az ásvány, növény, állat fontosabb csoportjainak szemlélésén és összehasonlításán alapuló ismerete, kapcsolatban a növényi és állati szervezet működésének ismertetésével.

I. osztály, hetenkint 3 órán.

a) Téli hónapokban az ásványtanból egyes osztályok alapjellemzeivel, a mezőgazdasági, különösen az ipari ismeretek alapjául szolgáló ásványok példányainak szemlélésével azok ismertető jegei, találati helyük és hasznuk.

b) Tavaszi és nyári hónapokban egyes seregeket jellemző, azonban a mezőgazdaságban és az iparban használatban szokott növénypéldányokon kerestetendők fel a növények ismertető jegei, növényi helyük és hasznuk.

II. osztály, hetenkint 3 órán.

Egész éven át az állatok főbb osztályából, az alapjellemzeivel, egyszerűen a mezőgazdaságban és az iparban használatban szokott állatpéldányokon tanítandók az állatok ismertető jegei, tartózkodási helyük, táplálkozási és szaporodási módjuk, sajátosságaik, általános és különös hasznuk; az állati rendszer főbb alapvonalai áttekintésével s az állatoknak analitikai úton való meghatározásával.

Az állatcsoportok szervezete s életfolyama rövid vonásokban mindig alkalmilag ismertetendő.

III. osztály, hetenkint 3 órán.

a) Téli hónapokban az ásványtani ismeret kibővítendő a köztannal s a geológia alapvonalival.

b) Tavaszi és nyári hónapokban, a növénytani ismeret a növények meghatározása útján bővítendő s minden alkalommal ismertetendő a növények szervezete és életfolyamata.

c) Röviden egybe kell vettetni a föld terményeinek kapcsolatban állását egymással s így egybefoglalni földünk természetrajzát.

B) *Természet- és vegytan.*

Cél:

A természeti tünemények törvényeinek kísérletek útján való ismeretere vezetése, tekintettel a kozmikus tüneményekre.

Az elemeknek és azok vegyületeknek ismerete, melyek a mezőgazdaságban és az iparban fontossággal bírnak.

a) *Természettan.*

IV. osztály, hetenkint 3 órán.

A testek általános tulajdonságai. A testek mozgása, Az erők és azok sulyege. A munka. A gépek.

* E tantárgy mi módon tanítása végett lásd a tanító a „Felső népiskolák“ természetrajza tantervét.

V. osztály, hetenkint 3 órán.

A hang, hő, fény, villamosság és delejesség tüneményei. Befejezésül a kosmograpfia elemei.

b) *Vegytan.*

V. és VI. osztály, hetenkint 2—2 órán.

A közéletben előforduló anyagokból (u. m. levegő, víz, só, mészkő, szén stb.), kiindulva, az elemeknek s azok fontosabb vegyületeinek ismertetése.

A szerves vegyek közül tárgyalandók a nevezetesebbek, u. m. a vérgúg, bor, eczet, szappan, növényrost, keményítő, cukor és cserzőanyagok, mindegyiknél a hozzátartozandó vegyi folyamatokat és vegyületeket is megismertetve. — Mindezen kísérletek alapján a vegyképleteket minden elméleti fejtegetés nélkül csak annyiban kell használni, a mennyiben azok az írás rövidítésére szolgálnak.

5. A történelmi tárgyak.

A) *Földrajz és statisztika.*

Czél:

A föld természeti és állami viszonyainak ismerete, különös tekintettel hazánkra.

I. osztály, hetenkint 2 órán.

A magyar-osztrák monarchia földrajza, különösen Magyarország földrajza, az osztrák tartományoknak csak általános áttekintése, kiválog az első természeti viszonyai. (Az országok természeti viszonyainak ismertetéséhez fűződnek a topografiai főbb adatok, városok és vidékek néprajza, a lakosok főbb foglalkozásának ismertetésével, nemkülönb a föld és kőzet főbb nemeinek, a jellemző növények és állatoknak lehetőleg szemlélet útján való ismertetése, szemelött tartva a természetrajz tanításával való kapcsolatot.)

II. osztály, hetenkint 2 órán.

Európa bővebb és Ázsia összébb vont ismertetése oly módon, mint az első osztályban, kapcsolatban a statistikával.

III. osztály, hetenkint 2 órán.

Amerika bővebb, Afrika és Ausztrália összébb vont ismertetése, az elébbi osztályokban megállapított módon, tekintettel a felfedezések történelmének főbb mozzanataira, kapcsolatban a statistikával.

IV. osztály, hetenkint 2 órán.

a) A három első osztályban tanult földrajzi ismeretek együvé foglalása és az egész áttekintése.

b) A matematikai és phisikai földrajz elemei s földabroszok készítése

B) Történelem.

Czél :

a) Hazánk művelődési történelme, a társadalmi viszonyok és a törvényhozás ismertetésével.

b) Európa és Amerika történelme azon korszakainak ismerete, melyekből a művelt népek jelen állása megérthető.

III. osztály, hetenkint 2 órán.

A magyarok történelme oly rövid áttekintésben, hogy egy év alatt az egészen átlehessen menni; Magyarország politikai földrajzának oly módon való áttekintésével, hogy az ország különböző korszakokban volt állapotát a tanuló a történelemmel kapcsolatosan megismerje.

IV. osztály, hetenkint 3 órán.

Európa történelme Amerika felfedezéseig. Kiemelendők a tanítás folyamán: A keleti népek művelődési viszonyainak rövid ismertetése után a görögök és rómaiak történelme főbb vonásaiban. — A kereszténység eredete és terjedése. A népek nagy vándorlása és annak folytán alakult új államok. Az izlam eredete és terjedése. A pápaság uralma és a kereszties hadak. A középkori viszonyok bomlása. Az idetartozó földabroszok használásával és a szükséges földrajzi felvilágosításokkal.

V. osztály, hetenkint 3 órán.

Európa történelmének folytatása a legujabb korig, nevezetesen: A felfedezések. A tudomány és művészet ujjáéledése. A vallási reform. A vallási és nemzeti háborúk. A fejedelmi abszolutizmus kora. Az amerikai szabadságnarcz. A francia forradalom és Napoleon kora. Az ujjabb forradalmak és az állami ujjabb alakulások. Az idetartozó földabroszok használásával és a szükséges földrajzi felvilágosításokkal.

VI. osztály, hetenkint 3 órán.

Magyarország pragmatikai történelme, különös tekintettel a társadalmi viszonyok és a közjogi törvényhozás fejlődésére.

C) Alkotmánytan s némi jogi ismeretek.

V. osztály, hetenkint 2 órán.

a) Az ország közjoga: a magyar birodalom szerkezetéről, alkotmányáról, népképviseléről, kormányáról és kormányzásáról.

b) A váltójog és a csódtörvény főbb vonalai.

6. Gyakorlati tárgyak.

Mezei gazdaság vagy ipartan.

VI. osztály, hetenkint 2 órán.

a) Oly vidéken, a hol a mezei gazdaság a főfoglalatosság, az intézet mellé állítandó kertben gyakorlatilag tanítandók: a haszonkertészetből: a fatenyésztés, zöldség mívelés; a földmívelés, növénytermesztés, állattenyésztés, méhészet, selyemtenyésztés, szőlőmívelés és az erdőszet alapvonalai.

b) Oly vidéken pedig, a hol az ipar a főfoglatosság, felveendő ennek valamely ága és gyakorlatilag tanítandó az intézet mellett felállítandó ipartanműhelyben. (Lásd az ipartanműhelyről szóló jegyzetet a 20. lapon.)

7. Művészeti tárgyak.

A) Szépipírás.

I., II. és III. osztály, hetenkint 1—1 órán.

Ütény szerint tanulják az ugynevezett angol szépipírás s alkalmazzák ezt a könyvvitelnél.

B) Rajzolás.

Cél.

A szabadkézi rajzolás gyakorlása mellett a szerkesztő síkmértan és vetülettan alapfeladványainak ismerete s ezeknek mindkét irányban alkalmazása.

I. osztály.

a) Szabadkézi rajz, hetenkint 3 órán.

Előkészítés a rajzolásra. Egyenes vonalok, görbe vonalok s ezekből összetett egyszerű diszitmények.

Síkmértani idomok. — Egyszerű mértani testek, sodrony és teljeslapu mintákról (távlati rajz) árnyékolással is

Az előhaladás mérve szerint a mintázás kezdete.

b) Mértani rajz, hetenkint 2 órán.

Szerkesztői síkmértan elemei (eszközökkel).

II. osztály.

a) Szabadkézi rajz, hetenkint 2 órán.

Fali táblára előrajzolt ábrákról, fali nagy képekről; ékitmények elemei.

Fokozatos előhaladás a mintázásban.

b) Mértani rajz, hetenkint 3 órán.

Vetülettan elemei; pont, vonal siktérbeli helyzetének meghatározása, egymázhoz való viszonya.

III. osztály.

a) Szabadkézi rajz, hetenkint 2 órán.

Görög, később középkori és keleti stíli ékitmények rajzolása és színezése lapmintákról. Összetettebb ékitmények féldomboru mintákról.

Mintázás.

b) Mértani rajz, hetenkint 2 órán.

A vetülettan ismétlése és folytatása: síkok által határolt s görbe felületű rendes mértani testek ábrázolása. Árnyékszerkesztés. A látkép (perspectiva) szerkesztése.

IV. osztály.

a) Szabadkézi rajz, hetenkint 3 órán.

Étkitmények domborművekről virág és emberi fej s testrészek rajzolására domboru mintákról. A renaissance-stíl alapvonalai.

Mintázás.

b) Mértani rajz, hetenkint 2 órán.

Lépték (mérték) szerint rajzolás. A mértani rajz alkalmazása az építészeti szerkesztés különösen azon ágaira, melyek a műasztalosságban, lakatoságba vagy az agyagiparban e tekintetben előfordulnak (oly helyen, hol polgári iskola mellett műasztalosság tanítására áll fenn ipar-tanműhely, az azon iparban gyakorolt tanoncok csak a műasztalosságra tartozókra, a műlakatos vagy az agyagiparos tanulók pedig csak azon mesterségre tartozókban, általában mindig a kéz alatti iparág rajzára alkalmazva taníttatnak.)

A polgári iskola oly növendékei, kik nem járnak az ipartanműhelybe, az építészeti szerkesztésben gyakoroltatnak.

V. osztály, hetenkint 3 órán.

a) Az ipart tanulók vetület szerint rajzolnak szakjokba vágó könyvebben felvehető tárgyakat (p. o. az asztalos fabutorokat, a lakatos vas munkákat, az agyagiparos agyagmunkákat stb.).

Mintázás.

Ipart nem tanulók gyakoroltatnak a vázoló asztallal és a szögmérő műszerekkel való mérésekben, a területek felosztásában, a területek kiszámításában, térképek készítésében.

VI. osztály, hetenkint 3 órán.

a) az ipart tanulók folytatják a szakjokba vágó összetettebb mőtárgyak felvetését (az asztalos p. o. gyakoroltatik az építészeti műbutorok felvetésében, étkitményekkel való díszítésében; a lakatos, agyagiparos stb. a saját ipara ugyan idevágó tárgyai rajzolásában.)

Mintázás.

b) Az ipart nem tanulók gyakoroltatnak a lejtérésekben, alkalmazva ezt a vízvezetés, öntözés, alagsővevésre és vízlecsapolására s ezek lerajzolásában).

Jegyzet. Némely polgári iskola mellé az ország különböző vidékein ipartanműhely állítatik a végett, hogy abban az ipar egy bizonyos ága, az arra rendelt tanító és esetleg segítők által, rendszeren műveltsék, egyszersmind ebben a polgári iskola azon növendékei, kik magokat az ipari pályán akarják kimivelni, alkalmat találjanak az ott felvett iparág megtanulására is.

E végből az ipari pályára készülni kívánó polgári iskolai tanuló, az iskola IV-ik osztályába lépése kezdetén, a rendes tanulni valók folytatása mellett, a felvett iparág tanulására kiszabott órákban elkezdheti annak tanulását is és folytathatja az iskola V. és VI. osztálya bevégeztéig, mely idő alatt az ezen iparághoz szükséges rajzolásban is gyakoroltatik; három év alatt a felvett iparágba anyira beletanulhat, mint egy iparos tanonc. A három év ilyenmő gyakorlattal, midőn a polgári iskolai pályát is bevégezte, mint iparos segéd léphet át a rendes iparos műhelybe.

C) Éneklés.

Ha a polgári iskola I. osztályába lépett tanulók az elemi iskola négy alsó osztályában a Bartalus-féle „Éneklő A-B-C“ szerint, kiszabott négy év folyamot jól megtanulták; ugy a polgári iskola I. és II. osztályaiban folytatni kell a nevezett vezérkönyv V. és VI. évfolyamát.

Ez évfolyamokkal az ének a tisztán népies alapon bevégeztetvén, azaz: az egy minta hangnem (a—e) éneklésében a tanítványok kellő jártasságot szerezvén, következik a többi hangnemek ismertetése, melyeket a Bartalus-féle „Énektanító vezérkönyvben“ sorrendben fellelhet találni.

I. és II. osztály együtt, hetenkint 1 órán.

Létrák. Gyakorlatok különböző alaphangból. Chorálok és népdalok.

A könnyebb hangnemekből négy kemény s ezzel kapcsolatos négy lány kargyakorlatok magyar népdalokból.

III. és IV. osztály együtt, hetenkint 1 órán.

A következő nyolcz kemény és nyolcz lány hangnem; — továbbá kisebb beosztású művészi hangjegyek és diszitmények használata. — Kargyakorlatok magyar népdalokból.

V. és VI. osztály együtt, hetenkint 1 órán.

A fennebbiek ismétlése a szerint, a mint az osztályok halladottsága s éneklésbeni jártassága igényli. Az eddigiek tüzetesebb elméleti áttekintése. — Kargyakorlatok magyar népdalokból s más jelesebb karénekekéből

8. Test- és fegyvergyakorlat.

A polgári iskola növendékei a test- és fegyvergyakorlatok tanulására két csoportra osztandók. — Az első csoportba sorozandók az I., II. és III. osztály, a második csoportba IV., V. és VI. osztály növendékei.

Tanulnak minden csoportban hetenkint egy-egy órán.

I., II. és III. osztály együtt, hetenkint 1 órán.

a) A rendgyakorlatokban a sorok mozgásának többféleségét kifejtik, a menés, futás nehezebb nemei mellett gyakorolják a sorfordulatokat, sorhanyarodásokat és a sorok mozdulatának, összeállításának és kifejlésének különféle nemeit.

b) A szabadgyakorlatok különféle nemeit stb.

IV., V. és VI. osztály együtt, hetenkint 1 órán.

A fennebbieken kívül gyakoroltatnak a tisztán katonai test- és fegyvergyakorlatokban.

Rendkívüli tantárgyak.

Latin, francia nyelvek és a zene.

A rendkívüli tantárgyak a tanítási rendes órákon kívül az olyan növendékeknek tanítandók, kik az iskolai év elején vagy maguk jószántából, vagy szüleik rendeletéből, egyik vagy másik rendkívüli tantárgy tanulására vállalkoznak.

A kik az év elején egyik vagy másik rendkívüli tantárgy tanulására vállalkoztak s az így alakult osztály kedvéért a rendkívüli tantárgy tanulására vállalkoztak s az így alakult osztály kedvéért a rendkívüli tantárgy tanítása elrendeltetett és megkezdett, azok az általuk választott tárgy szorgalmas tanulására épen úgy köteleztetnek, mint a rendes tantárgyak tanulására.

A kijelölt rendkívüli tantárgyak közül az I. és II. osztály növendékei, a rendes tantárgyak mellett csak egyféle rendkívüli tantárgy tanulására vállalkozhatnak.

A többi osztályok növendékei egyszerre tanulhatnak ugyan kétféle rendkívüli tantárgyat, egy évben azonban ujat csak egyfélélt kezdhetnek.

A latin nyelv a polgári iskolában mint rendkívüli tantárgy azon növendékek kedvéért taníttatik, kik innen a gymnasiumba, a francia nyelv pedig azok kedvéért, kik a reáliskolába szándékoznak átlépni; ennél fogva a tantárgyakat a polgári iskola négy alsó osztályában kell tanítani s ugy osztani be, hogy a polgári iskolából a gymnasiumba vagy reáliskolába átlépni kívánó növendék a gymnasium, illetőleg reáliskola megfelelő osztályába felvétethessék.

Legokosabban tesznek azon tanulók, kik avval az elhatározással lépnek a polgári iskolába, hogy annak mind a hat osztályát teljesen bevégezzik s innen az ez uton elérhető gyakorlati pályára lépnek.

3. Helyén lesz még a nm. vallás és közokt. m. kir. minister ur 1879. decz. hó 27-én 1472 szám a. k. azon rendeletét is tudomásvétel végett szóról-szóra ide igtatni, mely szerint a polgári iskola IV. osztályát jó sikerrel végzett tanulók a középipartanodába is felvétetnek:

Vallás és közoktatásügyi m. kir. minister. 1472. eln. sz. 1879. Elismert tény, hogy csak azon ország számíthat szerenesés közgazdasági állapotokra, mely a közgazdasági állapotokra, mely a közgazdaság főtényezőit a mezei gazdaságot, ipart és kereskedelmet, egyaránt fejleszti.

Hazánk népessége eddigelé főleg a mezei gazdasággal foglalkozott, mely egyoldalú foglalatosságból mindenféle társadalmi, közgazdasági, valamint finanziaalis hátrányok következtek.

Ha tehát megakarjuk alapítani hazánk jóllétét, biztosítani jövőjét: feltétlenül szükséges, hogy kellő gondot fordítsunk, mezei gazdálkodásunk helyes irányban fejlesztése mellett. az ipar és kereskedés mívelésére és kifejlesztésére, de mindenek fölött a tudományra támaszkodó ipari ismeretek és gyakorlatok terjesztésére.

Az ipar emelésének és kifejlesztésének, mai időben egyik leghathatósabb emeltyűje az „*ipar-szakoktatás*“.

Ennek előmozdítására állíttatott fel e f. év őszen Budaposten egy középipartanoda, melyben az elméleti és gyakorlati iparoktatás oly módon vezetetik, hogy az ott tanult ifju onnan kiléptével alkalmas művezetővé válják, hivatásához képest az ipar egyik vagy másik ágában.

Ezen közép ipartanodának három főszakcsoportja van, melyek egyikében *épitészeti*, másikában *gépészeti* harmadikában vegy-, illetőleg gyár-műiparral foglalkozó művezetők taníttatnak, ugy azonban, hogy mindenik szakcsoport tanulói az általános tudnivalókra együtt oktattatnak.

Az intézeti tanfolyam 3 évre szabatt meg. Ámbár az intézet szerenesés előjelek közt nyílt meg, s a kezdet újdonságához képest elegendő tanítványnak örvend: mindazáltal a nagy feladathoz mérve, itt az ország minden vidékéről jövő és sokkal számosabb növendéknek kell csoportosulni, mint még most történt, hogy ez intézet az ország szükségéinek megfelelőleg hathasson.

Ugyanazért felhivom tek. uraságodat, hogy a Budapesten felállított középipartanoda létezéséről és céljáról értesitse a tankerületjebeli szüléket és gyámokat, s hívja fel, hogy gyermekeiket, kik az ipar valamely ágára hivatást, hajlamot éreznek magokban, és kik a középtanodák, vagy a polgári iskolák négy elsőbb osztályát jó sikerrel végezték, vagy magán-uton a szükséges előismereteket megszerezték, a középipartanodába küldjék be, kik ott tanult és ügyes iparosokká műveljék magukat; nevezetesen: vagy építészekké vagy gépészekké, vagy vegy-, illetőleg gyárműiparosokká.

E célzt még biztosabban és sikeresebben lehetne elérni, ha egyfelől a köztörvényhatóságok közköltségen küldenének ide s neveltetnének erre alkalmas ifjakat, még pedig az ipar mindhárom ágában; másfelől az egyházi főhatóságok a magok hatáskörében erre szintén hatályosan közreműködnének.

Hazánknak alig tehetünk a mai időben hasznosabb szolgálatot, s polgárainknak a megélhetésre alig mutathatunk biztosabb utat és módot, mintha ifjuságunk egy nevezetesebb részét az ipari pályára utaljuk s ez irányban őket elméletileg és gyakorlatilag kiműveljük. — Idején is van, hogy hazánk fiai is beléssák, hogy az ipar és kereskedelmi pálya ép oly tisztességes és hasznos, mint az ugynevezett tudós professziók, melyek nagyon és talantum nélküli ifjakra nézve ép oly háladatlanok, mint az azokban való túltömöttség a társadalomra nézve káros és veszélyes.

IV.

Az intézet tanszereinek gyarapodása 1879—80-ban.

A tekintetes városi tanács a lefolyt tanévre tanszerek beszerzésére és a tanári könyvtár gyarapítására 300 frtot ajánlott meg; ezen összeg erejéig a következő beszerzések iránt történt intézkedés:

1. *Természettani szertár.* Visszaverődési készülék; sugártörési készülék; készülék a nyomás egyenl. terj.; villanydelej; delev-villanyos forgató készülék; — összesen: 74 frt 50 kr.

2. *Természetrajzi szertár.* 12 db. kép a mozatokat feltűntető eredeti példányokkal; *Erinaceus europaeus*; *Mustela putor.*; *Rallus aquaticus*; *Hirundo riparia*; *Pica caudata*; *Scolopax rusticola*; *Gallinula chloropus*; *Podiceps minor*; — összesen: 35 frt 70 kr.

Ajándék utján: 24 db. igen becses ásvány; 1 db. *Nautilus*.

3. *A vegytani laboratorium számára* beszereztettek: *Acid. sulph. angl.*; *Acid. sulph. chem. pur.*; *Acid. tart.*; *Graphit por*; *Kalihydrat*; *Arsenic pur.*; *Ammonia pur. liquida*; *Ezüstoldat*, *Aranyoldat*; *Acid. sil.*; *Platin-tapló*; — összesen: 20 frt 45 kr.

4. *Földrajzi szertár.* 2 db. történelmi atlasz; 1 db. dom-bormű térkép, feltüntetve a hegy- és vízrendszert; a magy szt korona országainak megyei térképei: összesen: 28 frt.

5. *Mértani rajz* 2 db. körző; 1 db mérő szalag; 1 db. szögkereszt; — összesen: 16 frt 50 kr

6. *Hangszerek.* A tanuló ifjúság által rendezett hangverseny, valamint a műkedvelői társulat által rendezett szini előadás tiszta jövedelméből 1 db. zongora 3:5 frt

7. *Tanári könyvtár.* a) Vétel utján: Scholtz: Földrajz; Dr. Lutter: Számítan 3 füzet; Dr. Simonyi: Magyar nyelvtan 2 köt; Domokos: Mértan; Jablonszky: Földrajz; Fillinger: Állattan; Schubert: Természettan; Torkos: Magyar nyelvtan; Lévy: Irodalom; Jausz: Német olvasók; Szécskay: Növénytan; Dumreicher: National-Wohlstand; Beöthy: Magy. nemz. irod; Simonyi: Rendsz. magy. nyelvt; Petőfi: Coriolanus; Cox: Görög regék; Landau: Arányok szerinti rajzolás; Frick: Physik. Technik; Hirzel: Katechism. d. Chemie; Brewer: Katech. d. Naturlehre; Kloss: Turnbüchlein; Böttcher: Turnunterricht; Kaiser: Turnschule; Salamon történelmi doldozatai. Folyóiratok; Paedagogiai Szemle; Középtanodai tanáregyleti közlöny; Magyar nyelvőr; Általános tanügyi közlöny; Népnevelők lapja; Földrajzi közlemények; Magyar tanügy; Budapesti szemle; Néptanítók lapja; Bürgerschule; — összesen: 94 frt.

b) Ajándék utján: Erdődy J.: Földrajz; Gyulay B.: Irodalom ismertető; Hoffmann M.: Német nyelvtan; Jablonszky J.: Földrajz; Jónás I.: Német nyelvtan; Klingenberg I.: Magyar nyelvt.: Kont Gy.: Természettan; Sporzon P.: Gazdasági olvasókönyv; Scholtz: Földrajz

8. *Ifjúsági könyvtár* Az ifjúsági könyvtár számára a növények által fizetett használati illetményekből a következők szereztettek be: Barthelémy: Az ifju Anacharsis utazása Görögországban; Beaumontnő: Gyermekesek tára; Beöthy L.: Beszélyek; Bús Vitéz: Igaz is, nem is; Bús Vitéz: Elbeszélések; Jókai M.: A fránya hadnagy, A szegénység utja, Egy ember, a ki mindent tud, A debreczeni lunátikus; Márkus István: Törökországi képek; Garam: Nem úgy van most, mint volt régen; Szász Károly: A Nibelungok; Swanton Belloe Luiza: Pierre és Pieorette; Szokoly Viktor: Tarkakönyv 2 köt; Füssy Tamás: Szünórák; Taylor A.: A gyermekek és a madarak; Tolnay Lajos: A nyomorék; Hanthó Lajos: Történelmi csarnok; Vahot Imre: A honvéd őrangyala; Lorinser F.: A legnevezetesebb ehető és mérges gombák; Bánfi János: A Szántó család története, A rongyszédő, A varrónő; Dickens: Karácsonyi

ének; Gogol M.: Beszélyek az orosz életből; Conscience H.: A szegény nemes; Macaulay T.: Milton; Stifter A.: Brigitta; Zichy Antal elbeszélései; Lessing G.: Bölcs Náthán; Heise P.: A grófi kastélyban; Pulszky F.: Eszmék Magyarország tört.; Macaulay: A pápaság; Szilasy Mór: Életrajzok Plutarchosból 2 füz; Lamb Károly és M.: Schakspere-mesék; A magyar ifjuság könyvesháza 6 kötet; Otto Spammer: Aus dem Jugendlieben eines Handwerks, Glück auf, Opfer des Aberglaubens, Jermák, Quer über, Die versunkene Stadt, Berühmte Reisende, Tausend und eine Nacht; Niedergesäss R.: Der Taubstumme; Lingen E.: Ein Bild aus alter Zeit, Ein Strauss v. Immortellen; Vernaleken Th.: Volkserzählungen; — összesen: 61 frt 30 kr

V.

**Az 1879/80. tanévben bevégzett tananyag áttekin-
tése, tankönyvek és tanárok.**

Első osztály.

Osztályfőnök: SCHULTZ KÁROLY.

Hit- és erkölestan. Hetenkint egy óra. A tantárgy osztályok szerinti felosztásának és terjedelmének meghatározása a felekezeti hatóságok jogköréhez tartozik.

Magyar nyelv. Hetenkint 4 óra. Elbeszélő prózai és költői olvasmányok, különösen a népmese, népmonda, magyar sz. legenda köréből. Értelmes és kellően hangsúlyozott olvasás; az olvasmányok tartalmi megmagyarázása s ugyancsak az olvasmányok tartalmának szabadon való elbeszélése. A szép előadás gyakorlására könyv nélkül tanult versek szavalása. Egyszerű mondat, mondatrészek; fő és mellékmondat megkülönböztetése. Mondattani alapon a teljes alaktan, tekintettel a hangtani módosulásokra. Szóképzés; az előképzők. Hetenkint egy írásbeli házi-dolgozat. Tankönyv: Simonyi magyar nyelvtana, Bodnár Zs. és ványai magy. olvasókönyv I. r. Tanította: *Rosenblüh Lajos.*

Német nyelv. Hetenkint 3 óra. Egyszerű mondat, mondatrészek megkülönböztetése. A conjugációból a személyragozás és az igealakok megkülönböztetése idő és módjelzők alapján A declinatio és motio. Szótanulás, főleg tárgyi csoportokban. Hetenkint egy írásbeli házi dolgozat Tankönyv: Hoffmann Mór német nyelvtana I. r., Jausz Gy Deutsches Lesebuch I r. Tanította: *Hoffmann Mór.*

Földrajz. Hetenkint 2 óra. Magyarország és a földközi tengert környező földrész, nevezetesen: Európa déli félszigeteinek, Elő-Ázsiának és Afrika éjszaki partjainak természeti és népi viszonyai. A földleírással kapcsolatban a leginkább előforduló kőzeteknek ismertetése, tekintettel azon tűneményekre is, melyek a föld felületének alakját változtatják. Tankönyv: Jablonszky földrajza Tanította: *Schultz Károly*.

Történelem. Hetenkint 2 óra. A magyarok történelme IV. Béláig. A honszerzés. A kereszténység Magyarországon. Keresztes hadak. A tatárjárás. Tankönyv: Schwicker J. H. Magyarország története. Tanította: *Zánkay Zsigmond*.

Számtan. Hetenkint 4 óra. A megnevezett egész és törtszám, mint a mérésnek eredménye, példákkal fölvilágosítva. Az elvont szám. A tízes számrendszer tüzetes ismertetése. A négy alpművelet nevezett és nem nevezett egész számokkal. A számok oszthatósága. A közös osztó és közös többes. A négy alpművelet közönséges és tizedes törtekkel. A közönséges törtnék átváltoztatása tizedes törtté és megfordítva. A hazai mértékek tüzetesebb ismertetése a számtani műveletekkel kapcsolatban. Tankönyv: Dr. Lutter N. köz. számtan I. rész. Tanította: *Rosenblüh Lajos*.

Mértan és mértani rajz. Hetenkint 4 óra. Síkalaktan, gyakorlati és rajzi mérések alapján: A hossz mérték és szögmérő ismertetése és alkalmazása. A négy alpművelet hosszakra és szögekre alkalmazva. Merőleges és vízszintes vonalak rajzolása. Az egybevágóság és hasonlatosság rajzi uton való megmagyarázása. A területmérték ismertetése Sík ábrák területeinek kiszámítása. — Egyszerű mértani disztimények szabad kézzel való rajzolása. Tankönyv: Mocnik F. mértani nézlettan I. r., Krisz F. Síkalaktan. Tanították: *Rosenblüh Lajos* és *Schultz Károly*.

Természetrájz. Hetenkint 2 óra. Az állattanból a gerinces állatoknak, a növénytanból élő növénypéldányoknak szemlélése, a pontos terminologia és tüzetes leírás gyakorlására. Tankönyv: Fillinger K. állattan I. r. Szécskay J. növénytan I. r. Tanította: *Zánkay Zsigmond*.

Szabadkézi rajz. Az I. és II. osztály tanulta a mértani rajzzal kapcsolatban. Tanította: *Schultz Károly*.

Szépírás. Hetenkint 1 óra. Üteny szerint tanulták a magyar és német szépírást. Tanította: *Schultz Károly*.

Testgyakorlás. Hetenkint 2 óra. Rendgyakorlatokban a sorok mozgásának többfélesége, a menés, futás nehezebb nemei mellett gyakorolták a sorfordulatokat, sorkanyarodásokat és a sorok mozdulatának összeállításának és kifejlésének különféle ne-

meit. A szabadgyakorlatok különféle nemei, az ugrás különféle nemei, a függési és támaszkodási gyakorlatok. Tanította: *Pongrácz Adolf*.

Ének. Hetenkint 2 óra. Létrák Gyakorlatok különböző alaphangból. Chorálok és népdalok. Tanította: *Berecz Imre*.

Második osztály.

Osztályfőnök : SCHMIDT KÁROLY.

Hit- és erkölestan. Lásd I. osztály.

Magyar nyelv. Hetenkint 4 óra. Olvasmányok és azoknak feldolgozása. Összetett szerkezetű mondatok taglalása és szerkesztése ; mellé- és alárendelt mondatok viszonya ismertetése. A szókötés, szóképzés. Synonymák egybeállítása és magyarázata az olvasmány alapján. Hetenkint egy írásbeli iskolai vagy házi dolgozat. Tankönyv. Simonyi magyar nyelvt., Podnár-Iványi magyar olvasókönyv I. r. Tanította : *Zánkay Zsigmond*.

Német nyelv. Hetenkint 3 óra. Fő- és mellékmondatok. Teljes conjugáció. A határozók tana. Szóképzés elemei, főleg szótanulás etymologikus csoportokban. Hetenkint egy írásbeli házi dolgozat. Tankönyv : Hoffmann Mór német nyelvtana I. r., Jausz Gy. Deutsches Lesebuch I. r. Tanította : *Schmidt Károly*.

Földrajz. Hetenkint 2 óra. Európa többi része, e földrész áttekintése. A meteorologia és klimatologia legelemibb része, tekintettel földrészünkre. Tankönyv : Hunfalvy J. kis földleírás. Tanította : *Schultz Károly*.

Történelem. Hetenkint 2 óra. A magyarok történelme folytatása a mohácsi vészig : Az anjouk uralkodása. A török háborúk. A Hunyadiak kora. A mohácsi vész. Tankönyv : Schwicker J. H. Magyarország története. Tanította : *Schmidt Károly*.

Számtan. Hetenkint 4 óra. Számolási rövidítések, számtani műveletek korlátolt pontossággal. Az arányosság fogalmának fejtegetése. Egyszerű hármasszabály ; az olasz számolásmód. Mértani viszonyok és arányok elemei. Százalék. Tankönyv : Dr. Lutter N. számt. II. r. Tanította : *Rosenblüh Lajos*.

Mértan és mértani rajz. Hetenkint 4 óra. Stereometriai elemek. A sík. Az egyenesek és síkok abszolút és relatív fekvése, lapszög és szögletek. A legfontosabb testek tulajdonságai és hálózata, u m hasáb, gúla, szabályos testek, henger, kúp, gömb. A testek összeállósága, symmetriája, hasonlósága, felszínének és térfogatának meghatározása. Sík ábrák és testek szabad kézzel való távlati rajzolása, sodrony és zárt mintákról. Árnyé-

kolás. Egyszerűbb alakoknak emlékezetből rajzolgatása. Tankönyv: Mocnik F. mértani nézlettan I. r., Krisz F. szemléleti mértan Tanították: *Rosenblüh Lajos* és *Schultz Károly*.

Természetrajz. Hetenkint 2 óra. Az első osztálynál említett szempontból folytattatott az állatok és növények szemlélése; használtattak részint természetes példányok, részint jó ábrák. Tankönyv: Fillinger K. állattan I. r., Szécskay növénytan II. r. Tanította: *Zárukay Zsigmond*.

Szabadkézi rajz. Lásd I. osztály.

Szépirás. Hetenkint 1 óra. A magyar és német folyóírás ismétlése után a francia ronde-írást. Tanította: *Schultz Károly*.

Testgyakorlás. Hetenkint 2 óra. Lásd I. osztály.

Ének. Hetenkint 2 óra. A könnyebb hangnemekből négy kemény s az ezzel kapcsolatos négy lágy. Kargyakorlatok magyar népdalokból Tanította: *Berecz Imre*.

Harmadik osztály.

Osztályfőnök: ROSENBLÜH LAJOS.

Hit- és erkölestan. Lásd I. osztály.

Magyar nyelv. Hetenkint 3 óra. Nagyobb epikus olvasmány (p. Arany Toldija). Az olvasmány tartalma megértésén kívül a mű szerkezetének, valamint a költői stylus sajátosságainak kellő magyarázata Magyar prozódia Prózaolvasmány: Leírások, elmélkedések. — A nyelvtan rendszeres áttekintése. Kéthetenkint egy írásbeli házi dolgozat. Tankönyv: Torkos L. magyar nyelvtana, Bodnár-Iványi magy. olvasókönyv. II. rész. Tanította: *Hoffmann Mór*.

Német nyelv. Hetenkint 3 óra. Az összetett szerkezetű mondat. Időtan. Az alaktan és szóképzéstan kiegészítése az olvasmány alaptanján. Az olvasmányokban előfordult sajátos német kifejezések, synonymák csoportosítása. Hetenkint egy írásbeli házi dolgozat Tankönyv: Hoffmann Mór ném. nyelvtan II. r. Jausz Gy. Deutsches Lesebuch II. r. Tanította: *Hoffmann Mór*.

Földrajz. Hetenkint 2 óra. A fizikai és matematikai földrajz elemei: a föld alakja, nagysága, felületének természeti felosztása, a földségek és tengerek jellemzése, a föld mozgása, földövek és égalj — Afrika és Ázsia azon részei, melyek az első osztályban tárgyalva nem voltak, továbbá Amerika és Ausztrália; természeti és népi viszonyaik szerint tekintetbe véve

a felfedezések és gyarmatosítások történetét is. Tankönyv: Hunfalvy J. kis Földleírás. Tanította: *Schultz Károly*.

Történelem. Hetenkint 2 óra. A magyarok történelme a Habsburg-ház uralkodása alatt; A reformáció és a török hódoltság Vallás és szabadságharcok. Az alkotmányos és társadalmi reformok. A függetlenségi harcz és az 1867-ki kiegyezés. Tankönyv: Schwicker J. H. Magyarország tört. Tanította: *Schmidt Károly*.

Számítan. Hetenkint 4 óra. Összetett hármasszabály. Kamatszámolás. Határidőszámolás. Láncszabály Az arányos osztás Elegyítési feladatok Tankönyv: Dr. Lúter N. számt. III. r. Tanította: *Rosenblüh Lajos*.

Mértan- és mértani rajz. Hetenkint 3 óra. Elemi ábrázolástan: Egyszerű testek távlati és orthogonális ábrázolása Egyszerű vonalú idomok. Az összeillőség, symmetria, hasonlóság és területmeghatározás kibővítése s az idevágó fontosabb constructiv feladatok. Görbe vonalú idomok A körtan kibővítése s az idevágó constructiv feladatok. Tankönyv: Mocnik F. mértani nézetten II. r. Hieser-Szabóky rajzoló mértan. Tanították: *Rosenblüh Lajos* és *Schultz Károly*.

Természetrájz. Hetenkint 2 óra. Az állati és növényi organizmus taglalása, amennyiben az élet fenntartására szolgáló működésének általános megértésére szükséges. Tankönyv: Filinger Károly: Az állatok és növények természetrajza. Tanította: *Morgenbesser János*.

Természettan. Hetenkint három óra. A természettani alapfogalmak ismertetése: Testek általános tulajdonságai, halmazállapot változása. Súly és súlymérő. Fajsúly és fajsúlymérő. Barométer. A melegség határa. thermométer. A nap mint hő és fényforrás. A fény visszaverődésének és törésének alaptörvényei. A villamosság és delejesség főbb jelenségei. Tankönyv: Schubert K. természettana. Tanította: *Morgenbesser János*.

Szabadkézi rajz. Hetenkint 2 óra. Görög stíliú ékitmények rajzolása és színezése lapmintákról. Egyszerűbb ékitmények rajzolása főszmintákról. Az emlékezetből való rajzoltatás folytatólágon. Tanította: *Schultz Károly*.

Testgyakorlás. Hetenkint 2 óra. Lásd. I. osztály.

Ének. Hetenkint 1 óra. A következő négy kemény és négy lágy hangnem. Kargyakorlatok magyar népdalokból. Tanította: *Berecz Imre*.

Negyedik osztály.

Osztályfőnök : ZÁNKAY ZSIGMOND.

Hit- és erkölestan. Lásd I. osztály.

Magyar nyelv. Hetenkint 3 óra. Költői olvasmány: román-
czok, balladák és lyrikus költemények. A tartalmi magyarázat
mellett a verstan. Prózai olvasmány: Beszélgetés, levél. — A
stilus általános általános törvényei. A költői és prózai stilus kü-
lönbségei tüzetesen, tekintettel a közéletben előforduló fontosabb
ügyiratokra is. Kéthetenkint egy írásbeli házi dolgozat. Tan-
könyv: Bodnár irálytan és olvasókönyve I. r. Tanította: *Hoff-
mann Mór.*

Német nyelv. Hetenkint 3 óra. A német grammatika rend-
szeres áttekintése. A sajátos német verstan elemei. Szólásmódok,
synonymák folytatólagos magyarázása. Hetenkint egy írásbeli
házi dolgozat. Tankönyv: Hoffmann M. német nyelvtana II. r.
Jausz Gy. Deutsches Lesebuch II. r. Tanította: *Hoffmann Mór.*

Földrajz. Hetenkint 2 óra. A magyar-osztrák monarchia
természeti és politikai földrajza. Tankönyv: Scholtz A. földrajza.
Tanította: *Schmidt Károly.*

Történelem. Hetenkint 3 óra. Európa történelme, Amerika
felfedezéseig; a keleti népek művelődési viszonyainak rövid is-
mertetése után a görögök és rómaiak történelme főbb vonásaiban.
A kereszténység eredete és terjedése. A népek nagy vándorlása
és az annak folyamában alakult új államok. Az izlam eredete
és terjedése. A pápaság uralma és a kereszties hadak. A közép-
kori viszonyok bomlása. Tankönyv: Neuman S. világtörténete
I. és II. r. Tanította: *Schmidt Károly.*

Számítan. Hetenkint 4 óra. A hazai, valamint a legfonto-
sabb külföldi pénzrendszerek ismertetése átszámításokkal. Árfö-
lyamszámítás. Lerovas és váltóleszámítolás Váltókémlés — Az
ellentett szám a hat első alpművelet betűkkel. Első foku egyen-
letek egy ismeretlennel. Tankönyv: Mauritz II. r. Mocnik II. r.
Tanította: *Zánkay Zsigmond.*

Mértan és mértani rajz. Hetenkint 2 óra. Gyakorlati mé-
rések. A síktani ábráknak más alakú, de egyenlő területű áb-
rákká való átalakítása. A területek felosztása. A gyakorlati élet-
ben előforduló testek felületeinek és köbtartalmának kiszámítása.
Tankönyv: Mocnik F. mértani nézlettan II. r., Krisz F. Leirati
mértan. Tanították: *Zánkay Zsigmond* és *Schultz Károly.*

Könyvvitel. Hetenkint 2 óra. Számlák és nyugták kiállí-
tása, a költségvetések elkészítése és másolása; az anyagról ve-

zetett számadás : folyó leltár ; egyszerű pénztári napló vezetése.
Tank. : Roeser könyvviteltana I r. Tanította : *Zánkay Zsigmond.*

Vegyten és ásványtan. Hetenkint 4 óra A közéletben előforduló anyagokból (u. m. levegő, víz, só, mészkő, stb) kiindulva az elemeknek s azok fontosabb vegyületeinek ismertetése, Kapcsolatban megismertettek a főbb ásványok és sziklafajok. — A szerves vegyek közül tárgyalattak a nevezetesebbek: u. m. vérlugsó, bor, eczet, szappan, növényrost, keményítő, cukor és cserző anyagok, mindegyiknél a hozzátartozó fontosabb vegyületeket is megismertetve. — Mindez kísérletek alapján ; a vegyképleteket minden elméleti fejtegetés nélkül, csak annyiban használtam, a mennyiben azok az írás rövidítésére szolgáltak. Tankönyv : Dr. Haydu Gyula vegyten és ásványtana. Tanította : *Morgenbesser János.*

Szabadkézi rajz. Hetenkint 2 óra. Középkori és keleti stíli ékitmények rajzolása és színezése. Összetettebb ékitményeknek főszmintákról való rajzolása. Tanította : *Schultz Károly.*

Testgyakorlás. Hetenkint 2 óra. Az I. osztálynál említeteken kívül a tisztán katonai test- és fegyvergyakorlatok. Tanította : *Pongrácz Adolf.*

Ének. Hetenkint 1 óra. Folytatólag a még hátralevő négy kemény és négy lágy hangnem. Továbbá kisebb művészeibb beosztású hangjegyek és diszitmények használata. Kargyakorlatok magyar népdalokból Tanította : *Berecz Imre.*

Ötödik osztály.

Osztályfőnök : HOFFMANN MÓR.

Hit- és erkölestan. Lásd I. osztály.

Magyar nyelv. Hetenkint 3 óra. Költői olvasmány : Drama (Shakespearetól : Macbeth ; Molièretől : A tudós nő ; Kisfaludtól egy vígjáték ; Szigligetitől egy komoly dráma). A tartalmi magyarázat mellett a drámai compositió megértetése. — Prózai olvasmány : Szónoki beszéd, szerkezetének megvilágításával. A compositió általános törvényei Kéthetenkint egy írásbeli dolgozat Tankönyv : Bodnár irálytan és szerkezetana II r. Tanította : *Hoffmann Mór.*

Németnyelv. Hetenkint 3 óra A nyelvtani ismeretek folytonos ébrentartása és alkalmazása mellett oly prózai művek olvastatása, melyek tartalmilag a polgári iskola tanulmányi körével kapcsolatban vannak és a közélet nyelvének megértését is elősegítik ; nevezetesen, népszerű tudományos értekezések és előadások, szónoklatok a közélet terén — Költői olvasmány :

nevezetesebb írók (különösen Göthe, Schiller, Uhland) műveiből. — Az olvasmányok tartalmának magyarázata. Költemények könyv nélkül tanulása és előadása Beszélgetés német nyelven. Kéthetenként egy írásbeli házi dolgozat Tankönyv: Szemák J. német mondattana I. r., Jausz Gy. Detsches Lesebuch III. r. Tanította: *Hoffmann Mór*.

Földrajz. Hetenkint 2 óra. Az európai többi államok földrajza, tekintettel más földrészekben való birtokaikra és a kereske delmi összeköttetésekre. Tankönyv: Schwicker J. H. ált. földrajza. Tanította: *Schmidt Károly*.

Történelem. Hetenkint 3 óra Európa történelmének folytatása a legujabb korig: A fölfedezések A tudomány és művészet újjáéledése A vallásos reform A vallásos és nemzeti háborúk A fejedelmi absolutismus kora. Az amerikai szabadságharc. A francia forradalom és Napoleon kora. Az újabb forradalmak és az állami újabb alakulások. Tankönyv: Neumann S. világ története II. és III. r. tanította: *Schmidt Károly*

Számtan. Hetenkint 3 óra. Logarithmus Első foku egyenletek több ismeretlennel. Másodfoku egyenletek egy ismeretlennel. Regula falsi. Első foku számtani és mértani sorok. A kamatos kamat számítása. Tankönyv: Dr. Lutter N. betűszámtana, Weninger V. politikai számtana. Tanította: *Zánkay Zsigmond*.

Mértan és mértani rajz. Hetenkint 2 óra. Sík háromszög-tan alkalmazva a terület és köbtartalom kiszámítására Gyakorlatok szögmérő műszerekkel Tankönyv: Domokos J. mértana II. r., Krisz F. leirati mértana II. r. Tanították: *Zánkay Zsigm.* és *Schultz Károly*.

Könyvvitel. Hetenkint 2 óra Egyszerű és kettős könyvvitel, különös tekintettel a kereskedésre. A folyószámlák. Tankönyv: Roeser könyvviteltana II. r. Tanította: *Zánkay Zs.*

Természettan. Hetenkint 3 óra. A hő. A testek mozgása. Az erők és azok sulyegyenlősége A muka. A gépek Tankönyv: Greguss Gy. természettana. Tanította: *Morgenbesser János*.

Ipartan. Hetenkint 2 óra. A higany, réz és ötvényei, mész, salétrom, sziksó, hamuzsir, kén stb. anyagok feldolgozása. Tankönyv: Az előadó tanár jegyzetei. Tanította: *Morgenbesser János*.

Szabadjézi rajz. Hetenkint 2 óra. Az emberi fej és testrészek rajzolása lapmintákról: ugyancsak az emberi fej és testrészek rajzolása fősíntákról. Tanította: *Schultz Károly*.

Testgyakorlás. Hetenkint 2 óra. Lásd IV. osztály.

Ének. Hetenkint 1 óra. A fennebbiek ismétlése a szerint, a mint az osztályok haladottsága s éneklésbeli jártassága igényelte. Az eddigiek tüzetesebb elméleti áttekintése. Kargyakorlatok magyar népdalokból és más jelesebb karénekekből. Tanította: *Berecz Imre.*

Hatodik osztály.

Osztályfőnök: MORGENBESSER JÁNOS.

Hit- és erkölcstan. Lásd I osztály

Magyar nyelv. Hetenkint 3 óra Költői magán olvasmány. Iskolai olvasmány: Népszerű tudományos értekezések A költői és prózai műfajok elmélete különös tekintettel az egyes műfajok fejlődésére a magyar irodalomban. Havonkint egy írásbeli házi dolgozat. Tankönyv: Lévy I. Irodalom története. Tanította: *Hoffmann Mór,*

Német nyelv. Hetenkint 2 óra. Lásd V. osztály. Tankönyv: Szemák J. német mondattana II. r Tanította: *Hoffmann Mór.*

Statistika. Hetenkint 2 óra. A magyar birodalom statistikájának főbb elemei, összehasonlítva az európai nevezetesebb államokkal. Tankönyv: Kozma, Magyarország összehas. statist Tanította: *Schmidt Károly.*

Történelem. Hetenkint 3 óra. Magyarország pragmatikai történelme, különös tekintettel a társadalmi viszonyok és a közjogi törvényhozás fejlődésére. Tankönyv: Horváth M a magy. története. Tanította: *Schmidt Károly.*

Számтан. Hetenkint 3 óra. Kapcsolástan. A valószínűségi számítás elemei. A törlesztési és évjáradéki számítások. A biztosító intézeteknél, takarékpénztáraknál, jegybankoknál, egyéb pénzüzeteknél és részvénytársulatoknál előforduló számítások és a velük összefüggő szervezeti ismeretek. Állam- és magán-sorsjegyek. Tankönyv: Dr. Lutter N. betűszámтана. Tanította: *Rosenblüh Lajos.*

Mértan és mértani rajz. Hetenkint 2 óra. Vetülettan és annak alkalmazása építészeti és gépi tárgyakra. Árnyéktan. Felmérés Lejtmérés alkalmazva a vízvezetés, öntözés, alagsóvezésre és lecsapolásra. Tankönyv: Mocnik F. mértani nézlettana II. r., Krisz F leirati mértana II. r. Tanította: *Schultz Károly.*

Könyvvitel. Hetenkint 2 óra A takarékpénztárak és részvénytársulatok könyvvitele. Tankönyv: Veninger V. könyvvitel-tana. Tanította: *Zankay Zsigmond.*

Természettan. Hetenkint 3 óra. A hang, fény, villamosság és delejesség tüneményei. Befejezésül a kosmografia elemei. Tankönyv: Greguss Gy. természettana, Berecz mennyiség-tani földrajza. Tanította: *Morgenbesser János*.

Ipartan. Hetenkint 2 óra. Lásd V. osztály.

Alkotmánytan Hetenkint 2 óra. Nemzetgazdaság elemei. Az ország közjoga: a magyar birodalom szerkezetéről, alkotmányáról, népképviseléről, kormányáról és kormányzásáról. A magánjogból, az anyagi részből: az örökösödési szerződési, telek-könyvi jog fővonalai; az anyagi büntető jog. Az alaki jogból: a birói szervezet és a perrendtartás röviden. A váltójog és csőd-törvény főbb vonalai. Tankönyv: Mártonfi M. magyar alkotmánytana II. kiad. Tanította: *Schmidt Károly*.

Szabadkézi rajz. Hetenkint 2 óra. Bevezetés az építészeti alaklatba rajzgyakorlatokkal. Az oszloprendek rövid ismertetése és rajzolása. Tereprajzi gyakorlatok. Tanította: *Schultz Károly*.

Testgyakorlás. Hetenkint 2 óra. Lásd IV. osztály.

Ének. Henkint 1 óra. Lásd V. osztály.

Rendkívüli tantárgyak.

A rendkívüli tantárgyak a tanítási rendes órákon kívül az olyan növendékeknek tanítottak, kik az iskolai év elején vagy maguktól, vagy szüleik rendeletéből, egyik vagy másik rendkívüli tantárgy tanulására vállalkoztak.

Franzia nyelv. Hetenkint 5 óra. Ahn-Mutschenbacher tankönyvéből végeztetett a kezdőkkel 80 gyakorlat, a haladókkal innen végig. Tanította: *Morgenbesser János*.

Zene. Hetenkint 2 óra. Intézetünk növendékei közül 8-an, kik a zenében már némi jártassággal bírtak ez idén is működtek Berecz Imre énektanár vezetése mellett.

VI.

A tanári kar és működésének kimutatása.

1. Morgenbesser János igazgató; polg iskolákra képesített tan., a VI. osztály főnöke; a kir. magy természettudományi társulat rendes tagja, a n.-kanizsai iskolaszék tagja, a vegyt. labor., a termény- és természettani szertár, a tanári és ifjusági könyvtár őre; tanította a természetrajzot a III., a vegytant és ásványtant a IV., a természettant a III., V. és VI., az ipartant

az V. és VI. osztályban a francia nyelvet mint rendkívüli tantárgyat H. ó. 17. — Szolgálati éve ezen intézetnél: 7.

2. Berecz Imre zene- és énekre képesített tan., a soproni „ifjúsági zene-egylet“ tiszteletbeli alelnöke; tanította az éneket és zenét minden osztályban. H. ó. 6. — Sz. éve ezen int.: 8.

3. Hoffmann Mór rendes tan., polg. iskolákra képesített tan., az V. osztály főnöke; a zalamegyei ált. tanítótestület első alelnöke, iskolaszéki tag, tantestületi értekezletti jegyző; tanította a magyar nyelvet és irodalmat a III., IV., V., VI., a német nyelvet az I., III., IV., V., VI. osztályban. H. ó. 24. — Sz. é. ezen int. 5. Irodalmilag is működött.

4. Pongrácz Adolf tornára képesített tan., a tornaszerek őre; tanította a tornászatot minden osztályban. H. ó. 6. — Sz. éve ezen int. 6.

5. Rosenblüh Lajos rendes tan., polg. iskolákra képesített tan., a III. osztály főnöke, az iskolai takarékpénztár kezelője; tanította a magyar nyelvet az I., a számtant az I., II., III., VI., és a mértant az I., II., III. osztályban. H. ó. 24. — Sz. éve ezen int.: 6.

6. Schmidt Károly rendes tan., polg. iskolákra képesített tan., a II. osztály főnöke; tanította a német nyelvet a II., a földrajzot a IV., V., a történelmet a II., III., IV., V., VI., a statistikát és alkotmánytant a VI. osztályban. H. ó. 24. — Sz. éve ezen int. 5.

7. Schultz Károly, rendes tan., polg. iskolákra képesített tan., az I. osztály főnöke, a rajztanszerek őre; tanította a földrajzot az I., II., III., a mértant a VI., a szépírást az I., II., a mértani- és szabadkézi rajzot minden osztályban. H. ó. 24. — Sz. éve ezen int.: 8.

8. Zánkay Zsigmond segédtan., polg. iskolákra képesített tan., a IV. osztály főnöke; tanította a magyarnyelvet a II., a történelmet az I., a természetrajzot az I., II., a mértant a IV., V., a számtant a IV., V., a könyvvitelt a IV., V., VI. osztályban H. ó. 23. — Sz. éve ezen int.: 5.

H i t o k t a t ó k :

9. Nith Norbert, szt.-Ferencz-rendi áldozár, r. kath. hitoktató.

10. Szilvágyi Gyula, evang. lelkész.

11. Hoffmann Mór, polg. isk. tan., izrael. hitoktató.

VII.

Az ifjuság érdemsorozata az 1879—80. tanév végén.

A) Rendes tantárgyak.

I. osztály.

Nevek	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Számítan	Mértan	Természetrajz	Mértani rajz	Szépírás	Testgyakorlás	Ének	Szorgalom	Magaviselet
Banekovics György	el	el	el	elt	jel	jó	jó	jó	elt	el	—	el	hny	szb
Baranyay György	jel	el	el	el	jel	jel	jó	jó	el	jel	el	jel	vál	szb
Berger Ignác	jel	jel	jó	jó	jel	jel	jel	jó	jó	jó	el	jel	dics	jó
Besznicza György	jó	jó	jel	el	jel	jó	el	jel	el	el	jó	el	vál	szb
5. Buday Lajos	el	el	elt	el	el	el	jó	jó	el	el	el	el	jó	hny
Darvas János	jó	el	el	el	jel	el	jó	jel	el	el	el	el	vál	szb
Demmer Béla ism.				k	i	m	a	r	a	d	t			
Dolmányos Antal	jel	el	el	el	jel	el	el	jó	el	jó	el	jó	vál	szb
Fehér Lajos	jel	el	el	el	jel	el	el	jó	el	el	el	el	vál	szb
10. Filippovics Ferencz	jel	el	el	el	jó	jó	el	jel	el	el	el	el	vál	szb
Filó Géza	jel	jel	jel	el	jel	jel	jel	jel	jó	jó	el	jó	dics	szb
Gáspár Alajos				k	i	m	a	r	a	d	t			
Golenszky Károly	el	el	el	el	jó	el	el	el	el	el	el	el	vál	szb
Halassv Ede	el	el	el	elt	jel	jó	jó	jó	el	el	el	el	hny	szb
15. Hein Mihály	jó	jel	jó	el	jel	jel	jel	jó	el	el	jel	jó	vál	jó
Herencsics József	el	jó	el	el	el	jó	el	el	el	el	el	jó	vál	szb
Hirschler Rezső	el	el	jó	el	el	el	el	el	el	jel	el	jó	vál	szb
Horváth Zsigmond	jó	jel	el	el	jel	jel	jel	jel	jó	jó	el	jel	dics	jó
Jack Ede	el	el	el	el	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	vál	szb

20. Jeglics János	el	elt	elt	elt	el	elt	elt	el	el	jel	jó	el	hny	szb
Kopács József ism.	jel	el	jel	el	jó	elt	elt	jó	jó	jó	el	el	hny	szb
Lackenbacher Bernhard	jó	jó	jó	el	jó	jó	jel	el	el	el	el	jó	vál	jó
Matkovics György	el	elt	elt	elt	el	elt	elt	el	el	el	el	el	hny	jó
Matkovics Pál ism.	el	elt	elt	el	jel	elt	elt	el	el	jel	el	el	hny	szb
25. Mayer Izsó				k	i	m	a	r	a	d	t			
Mock Antal	el	jó	jó	el	el	el	jó	jó	el	jó	jó	jel	vál	szb
Molnár József	el	elt	elt	elt	el	elt	elt	el	elt	elt	jó	jó	hny	szb
Neumann Henrik	jel	jel	jel	el	jel	el	el	jó	el	el	el	el	vál	jó
Plander József ism.				k	i	m	a	r	a	d	t			
30. Rada Károly				k	i	m	a	r	a	d	t			
Reich Samu	jel	jel	jel	el	jel	jel	jel	jel	el	el	el	jó	dics	jó
Reiner Ferencz	jel	jel	jel	jel	jel	jó	jel	jel	jel	jó	jó	jó	erny	jó
Rémann József	el	el	el	elt	jó	elt	elt	el	elt	elt	elt	el	hny	szb
Rózsa Lajos				k	i	m	a	r	a	d	t			
35. Sárecz József	el	el	el	el	el	el	el	jó	el	jó	el	jel	vál	szb
Sável Lajos	jó	jó	jel	el	jó	jó	jó	jel	el	el	el	jó	vál	jó
Sneff László	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó	el	jel	erny	jó
Wajdits József	jel	jó	jel	jel	jel	jó	jó	jel	jel	jel	jel	jel	dics	szb
Wüsztner Gyula				k	i	m	a	r	a	d	t			
40. Zimmert János	jel	jel	jel	el	jel	jel	jel	jó	jel	jel	jó	jel	dics	szb
Magánt: Zsidlay Vilmos.														

II. osztály.

Nevek	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Számítan	Mértan	Természetrajz	Mértani rajz	Szépíráás	Testgyakorias	Ének	Szorgalom	Magaviselet
Árvay Gábor	jó	jó	el	jó	jó	jó	jó	jel	el	el	el	el	vál	jó
Czelezzer Ferencz	jel	jó	elt	jel	el	jel	jel	jel	jó	el	jó	el	hny	jó

Nevek	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Számтан	Mértan	Természetrajz	Mértani rajz	Szépírás	Testgyakorlás	Ének	Szorgalom	Magaviselet
Dukász Miksa	jel	jó	jó	jó	jó	jel	jel	jel	el	jel	jó	jel	dics	jó
Fischer József	jel	jel	jó	jel	jó	jel	jel	jel	jó	jel	el	jel	erny	jó
5. Frank Zsigmond	jel	jel	jó	jó	jó	jó	jel	jel	el	el	el	—	dics	jó
Heid Antal	jó	el	el	el	el	el	el	jó	el	jó	jó	jel	vál	szb
Hochwald József	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó	—	erny	ió
Holzzer Mihály	jel	jó	el	jel	jó	jó	el	jel	jó	jel	jó	jó	dics	ió
Horváth István	jel	jel	el	jó	jó	jó	el	jel	el	jó	jó	jó	vál	szb
10. Kossányi Nándor	jel	el	el	el	jó	el	el	jel	el	el	jó	el	vál	jó
Kreisler Béla ism.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó	jel	el	ió	erny	jó
Kugler Lajos	jel	jel	jó	jó	jó	jel	jel	jel	jó	jel	el	jó	dics	jó
Lasky Miklós				k	i	m	a	r	a	d	t			
Masznyák István	jó	jel	elt	el	el	jó	jó	jel	jó	jó	jó	jó	hny	jó
15. Matyi Mihály	jel	jel	el	el	el	el	jó	jel	jó	jel	jó	jel	vál	jó
Muzikár Vincze	jó	elt	el	el	el	elt	elt	jel	el	el	el	jel	hny	ió
Mühlbach Károly	jel	el	el	el	elt	el	el	jó	jó	el	el	ió	hny	szb
Neumann Lajos	jel	jel	jó	el	jó	jel	jel	jel	el	jó	el	jó	vál	szb
Oszeszly Alajos	jó	elt	elt	el	elt	elt	elt	jó	elt	el	el	—	hny	szb
20. Rathmann János	jel	el	el	el	el	el	el	jel	el	jó	jel	el	vál	szb
Reisz Alajos	el	elt	el	el	elt	el	el	el	el	jel	ió	el	hny	jó
Rohrer János	jó	el	el	el	el	el	jó	jel	el	el	jó	jel	vál	jó
Rohrer Károly	el	el	el	elt	el	elt	el	jó	elt	jó	jó	jel	hny	szb
Schlesinger Béla	jel	jel	jó	el	jó	jel	jó	jel	el	jó	el	jel	vál	ió
25. Schwartz Gusztáv	ió	jel	jó	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	el	—	erny	ió
Sepper Antal	jó	jel	el	el	el	jó	jó	jel	jó	jó	el	jel	vál	szb
Stanicz József				k	i	m	a	r	a	d	t			
Wesel Manó	jó	el	el	el	el	el	el	jó	el	jel	—	jó	vál	jó

Nevek	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Számтан	Mértan	Természetrajz.	Természetтан	Mértani rajz	Szabakézi rajz	Testgyakorlás	Ének	Szorgalom	Magaviselet
Ángyán László				k	t	m	a	r	a	d	t				
Beck Ede	el	el	el	el	el	jó	el	el	el	el	el	jó	—	vál	szb
Berger Jakab				k	i	m	a	r	a	d	t				
Bicza János ism.	jó	el	el	el	el	el	el	el	jó	d	el	jó	jel	vál	szb
5. Egyed Jenő	el	el	el	jó	el	jó	jel	jó	jó	jó	jó	jel	jó	vál	szb
Eibner József	jó	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó	jó	jel	jel	jó	jó	erny	jó
Feuchtenberger Kár. ism.	jó	el	el	el	el	el	el	jó	jó	el	el	el	jel	vál	jó
Fürst Sándor	el	el	el	jó	el	jó	jó	jó	jó	el	el	el	el	vál	szb
Geiger Kálmán	jel	jel	jel	jó	jel	jó	jó	jel	jel	jó	el	jel	jel	dics	jó
10. Hardi Gyula	el	elt	elt	el	el	el	el	el	el	el	el	jel	jó	hny	szb
Herczel Ödön	jó	jel	jel	jel	jel	jó	jó	el	el	el	el	el	el	dics	szb
Hirschel József	el	el	el	el	el	jó	el	el	el	el	el	el	el	vál	szb
Horváth Lajos	jel	jó	jó	el	el	jó	el	el	el	el	el	jó	jó	vál	szb
Kapperl Samu	jó	jel	jó	jel	el	jel	jel	jó	jó	jó	jó	el	el	vál	jó
15. Kovács Ferencz	jel	jel	jó	el	el	jó	jel	jel	jel	el	el	el	el	vál	jó
Kozár Elek	jó	jel	jó	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó	jó	el	jó	erny	jó
Krutsay Ferencz	jó	elt	el	elt	el	el	el	el	jó	elt	el	jó	el	hny	jó
Novák Izsó	jó	jel	jel	jel	jel	el	jó	jó	jó	jó	jó	jel	jó	dics	jó
Paulusz György	jó	jó	jó	el	el	el	el	jó	jel	el	el	el	el	vál	szb
20. Reiser József	jel	jel	jel	jel	jel	jó	jó	jel	jel	jel	jel	jó	el	erny	jó
Schuhel Gyula	jó	el	elt	el	elt	el	elt	el	el	elt	elt	el	el	hny	szb
Stettler Ignác	el	jó	jó	el	jel	jel	jó	jó	jel	el	el	el	el	vál	jó
Szabó István	el	el	elt	el	el	el	el	el	el	elt	el	el	el	hny	szb
Szigritz Ferencz	jel	jó	jó	jel	jel	jó	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó	dics	jó
25. Weinovits Nándor	el	el	elt	elt	el	el	jel	el	el	elt	elt	el	el	hny	szb
Werner Boldizsár	jó	el	el	el	el	el	el	el	el	el	el	jó	el	vál	szb
Magánt. Podgorelec J.				el	el	el	el	el	el	el	el				

IV. Osztály.

Nevek	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Számтан	Mértan	Könyvteltan	Vegytan és ásványtan	Mértani rajz	Szabakézi rajz	Testgyakorlás	Ének	Szorgalom	Magaviselet
Ballia Győző	jel	jel	jó	el	el	jel	jel	jel	jó	jó	jel	jó	jel	dics	jó
Bartos Géza	jó	el	el	el	el	el	el	jó	jó	el	el	el	—	vál	szb
Bergincz János	jó	jel	jel	jó	jó	jó	jel	jel	jel	jel	jel	el	jó	dics	jó
Boár Jenő	jel	jó	el	el	el	jel	jel	el	jó	el	el	el	—	vál	szb
5. Faschinger Győző	jó	el	el	el	el	jó	jó	jó	el	elt	el	jó	jel	hny	jó
Fried Henrik	el	el	el	el	el	jó	jel	el	el	jó	el	jel	jó	vál	szb
Haász József	el	el	el	el	el	el	el	el	el	el	el	el	jó	vál	jó
Hamvay Sándor	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó	el	jó	jel	erny	jó
Hartmann Zsigmond	jó	jel	jel	jó	jó	jel	jel	jel	jel	jel	el	jó	jó	dics	jó
10. Horváth Nándor	jó	elt	elt	elt	elt	jó	jó	el	el	el	el	jel	el	hny	szb
Krausz Antal	el	el	el	jó	jó	jó	el	el	jó	el	el	el	jó	vál	szb
Nagy József	jel	jó	el	el	el	jel	jel	jel	jó	el	el	jó	jó	vál	szb
Szondy László	jel	jó	jó	jó	jel	el	el	jó	jel	el	el	jó	—	dics	szb
Wagner György	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	erny	jó
15. Weiss József	jel	jel	jó	jó	jó	jel	jó	jó	jó	el	el	el	jó	dics	jó
Magánt.: Kelemen János.															

V. osztály.

Nevek	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Számтан	Mértan	Könyvteltan	Természettan	Ipартan	Mértani rajz	Szabakézi rajz	Testgyakorlás	Én. k	Szorgalom	Magaviselet
Berger Gyula	el	el	jó	el	el	jel	jel	jel	el	el	jó	jó	el	jó	vál	szb
Hikády István	el	el	el	el	el	el	jó	el	el	jó	el	jó	jó	jó	vál	jó
Jeglits Ferencz	jel	jel	jó	jó	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	erny	jó

Kovács Gyula	jó	jó	el	el	el	el	el	el	jó	jó	jó	el	jó	—	jó	vál	jó
5. Krutsay Károly	jel	el	el	el	el	el	jó	el	el	el	jó	jó	—	jó	jel	vál	jó
Ortner Károly	el	el	el	elt	elt	elt	el	el	el	el	el	elt	jó	—	—	hny	jó
Politzer Lipót	el	el	el	el	el	el	el	el	el	el	el	el	el	jel	jel	vál	szb
Rechnitzer József	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	el	el	elt	el	dics	jé
Ress Lajos	el	el	el	el	el	el	el	el	el	el	el	elt	el	jel	jel	hny	szb
10. Sölét György	jel	jel	jó	jó	jel	jel	jel	jel	jó	jel	jel	jó	jó	jó	jel	dics	jó
Tóth Lajos	jel	jó	el	el	jó	jel	jel	jó	jó	jel	jel	jel	jó	jó	el	vál	jó
Tripammer József	jel	jel	jó	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó	jel	erny	jó

VI. osztály.

Nevek	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Statistika	Történelem	Számтан	Mértan	Könyvviteltan	Természet-tan	Ipartan	Alkotmánytan	Mértani rajz	Szabadkézi rajz	Testgyakorlás	Ének	Szorgalom	Magaviselet
Blauhorn Miksa	jel	jel	jel	jó	jó	jó	jó	jel	jel	jel	jel	jó	el	el	jó	dics	jó
Fischer Miksa	jel	jel	jel	jó	jel	jó	el	jel	jel	jel	jel	el	el	el	jó	dics	szb
Lublitz Zsigm.	el	el	jó	el	elt	el	el	elt	jó	jó	el	el	jó	jel	jel	hny	jó
Nyakas Antal	jó	jó	el	jó	el	jó	el	jel	jó	jel	el	el	el	jel	—	vál	szb
5. Reiner Ödön	jel	jel	jó	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó	el	—	erny	jó

B) Nem kötelezett tantárgyak.

A tanuló neve	Melyik osztályba járt?	Franczia nyelv	Zene
Ballia Győző	IV.	—	jeles
Bartos Géza	IV.	—	jeles
Blauhorn Miksa	VI.	jeles	—
Faschinger Győző	IV.	jó	jó
5. Feuchtenberger Károly	III.	—	jó
Fischer Miksa	VI.	jeles	—
Hein Mihály	I.	jeles	—
Herczl Ödön	III.	jó	—
Hirschler Rezső	I.	elégseges	—
10. Krutsay Károly	V.	—	jeles
Lublitz Zsigmond	VI.	—	jeles
Mühlbach Károly	II.	jó	—
Neumann Lajos	II.	km.	—
Paulusz György	III.	elégseges	—
15. Ress Lajos	V.	jó	—
Szabó István	III.	—	elégseges
Szigritz Ferencz	III.	jó	—
Tripammer József	V.	—	jeles
Wagner György	IV.	jeles	—
20. Wajdits József	I.	jó	—

VIII.

Statistikai táblázatok az 1879—80. tanévről.

I. A tanulók általános áttekintése.

Osztály	A tanulók száma		Vallásuk			Nyelvi viszonyaik (Minő nyelveket beszélnek)?						Szüleik polgári állása					Előmenetek		
	beiratott	elmaradt	rom. kath.	evang.	móz. val.	magyar	magyar-német	magyar-horvát	magy.-ném.-olasz	magyar-német-horvát	magyar-német-lengyel	magyar-német-vend-horvát	értelmiségi	önálló őstermelők földb. és bérl.	önálló keresked. és iparosok	magántisztviselők	személyes szolgálatot tevők és munkások	haladók	ismétlők
I.	41	7	35	—	6	25	13	—	—	3	—	—	3	3	23	6	6	23	11
II.	28	2	18	—	10	8	19	—	1	—	—	—	3	3	12	5	5	19	7
III.	27	2	17	1	9	11	14	—	—	1	—	1	1	2	9	9	6	20	5
IV.	16	—	11	1	4	7	6	1	—	2	—	—	2	—	7	6	1	14	2
V.	12	—	9	—	3	5	5	—	—	1	1	—	1	—	8	3	—	10	2
VI.	5	—	2	—	3	1	2	—	—	2	—	—	1	—	3	—	1	4	1
Összeg	129	11	92	2	35	57	59	1	1	9	1	1	11	8	62	29	19	90	28

II. A tanulmányozás eredményének áttekintése osztályonként.

Tantárgyak	I. osztály				II. osztály				III. osztály				IV. osztály				V. osztály				VI. osztály			
	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen
Hittan	13	6	14	—	15	9	2	—	5	11	8	—	7	6	2	—	6	1	5	—	3	1	1	—
Magyar nyelv	9	6	14	4	12	4	7	3	8	4	10	2	6	3	5	1	4	2	6	—	3	1	1	—
Német nyelv	10	5	13	5	2	7	14	3	5	7	8	4	4	3	7	1	1	4	7	—	2	2	1	—
Földrajz és statistika	3	1	23	6	6	5	11	4	7	3	12	2	2	5	7	1	2	2	7	1	1	3	1	—
Történelem	18	7	8	—	3	10	10	3	8	1	14	1	3	4	7	1	4	1	6	1	2	1	1	1
Számтан	8	10	9	6	9	6	8	3	4	10	10	—	7	5	3	—	6	1	4	1	1	3	1	—
Mértan	9	9	9	6	9	6	9	2	7	6	10	1	8	3	4	—	5	2	5	—	1	1	3	—
Könyvviteltan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	4	5	—	4	3	5	—	4	—	—	1
Természetrájj	10	14	9	—	20	5	1	—	5	9	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Természettan	—	—	—	—	—	—	—	—	7	8	9	—	—	—	—	—	4	2	6	—	3	2	—	—
Vegy- és ásványtan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ipartan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	3	4	—	4	1	—	—
Alkotmánytan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	2	—
Mértani rajz	3	6	21	3	2	9	13	2	3	5	12	4	3	3	8	1	2	4	4	2	1	1	3	—
Szabadkézi rajz	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	15	2	3	—	12	—	2	7	3	—	—	2	3	—
Szépírás	6	10	15	2	10	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Testgyakorlás	2	7	22	1	1	12	12	—	6	7	11	—	3	6	6	—	3	5	1	1	2	—	3	—
Ének	8	13	12	—	9	8	5	—	6	10	7	—	4	7	1	—	6	3	2	—	1	2	—	—

A jövő tanév megkezdésére vonatkozó értesítés.

A tanulók fölvétele vagyis beírása augusztus 29 én kezdődik és tart september hó 1-ig, naponkint délelőtti 9 órától 12-ig és délutáni 3 órától 5-ig a polgári iskola épületében (I. emel.) az igazgatói irodában; ugyanekkor tartatnak a felvételi és javító-vizsgálatok is. September 1-én túl csak igazolandó alapos okoknál fogva vehető fel a tanuló.

1. Az iskolai év a polgári iskolában september 1. napján kezdődik és tart a következő év junius hava végeig.

2. A polgári iskola első osztályába szabályszerűen csak oly tanuló léphet be :

a) ki legalább életének 9. évét betöltötte,

b) kinek az elemi (nép-) iskola negyedik osztálya számára kiszabott tantárgyakban elegendő jártassága van s ebbeli ismereteit e végre elrendelt felvételi vizsgálat utján igazolja.

3. A polgári iskolába lépő tanuló bármely nemzetiséghez tartozik, köteles a magyar nyelvet is tudni annyira, hogy a törvény által ezen iskolában elrendelt magyar nyelvi oktatásban fenakadás nélkül résztvehessen.

4. A polgári iskola bármely osztályába bevehető minden oly tanuló, ki koránál fogva az általa kijelölt osztályba beillik és az azon osztályban megkívántató előkészültségről vizsgálat utján bizonyosságot tesz; középtanodából a polgári iskolába átlépni kívánó tanulót, bizonyítványa alapján is fel lehet venni.

5. A felvételi vizsgálat díjmentes.

6. A polgári iskola egy egy osztályába rendszerint 50 tanulónál többet felvenni nem lehet.

7. A polgári iskola négy első osztályából átléphet a tanuló a középtanoda megfelelő osztályába. — A középtanodába átlépő polgári iskolai tanuló :

a) ha gymnasiumba kívánja magát felvétetni, köteles a latinnyelvből az illető osztályban megkívántató jártasságát vizsgálat utján bizonyítani ;

b) ha reáliskolába lép, köteles a francia nyelvbeli megfelelő jártasságáról tanuságot tenni.

8. A polgári iskola negyedik osztályába átlépő tanuló, ha a polgári iskola mellé ipartanműhely is van állítva, beléphet abba és az ott felvett iparágat az iskola 4., 5. és 6. osztályá-

ban kiszabott tantárgyak tanulása mellett megtanulhatja anynyira, hogy onnan a polgári iskola hatodik osztálya bevégeztével, mint iparos segéd léphet át az illető iparos műhelyébe.

9. A polgári iskola negyedik osztályát bevégezett tanuló, ha szakiskolákba akar átmenni, átléphet:

- a) tanítóképezdébe,
- b) kereskedelmi iskolába,
- c) közép ipartanodába,
- d) az országos mintarajztanodába.

10. A polgári iskola hat osztályát bevégezett tanuló előtt következő utak állanak nyitva:

a) Alkalmaztathatja magát állami hivatalokra, vasuti gya-kornokságra, a nem kincstárilag kezelt postai, távirtdai kezelői szolgálatra, számtiszti hivatalokra a ministeriumoknál, vámi, pénzügyőri, fogyasztási adói, pénz- és adóórségi, dohánybeváltási, gyártási és eladási, lotto, bélyegző és sóhivataloknál, a megyéknél segéd és kezelői állomásokra stb.

b) Ipari, kereskedelmi, biztosító társulatoknál, pénzintézeteknél.

11. Ha a 6. osztály bevégezése után még tovább is tanulni akar, átléphet a gazdasági, erdészeti, állatorvosi középintézetekbe.

A növendék személyesen, még pedig szülei, gyámja vagy ezek megbízottja kíséretében tartozik a fölvétele az igazgatónál megjelenni.

Minden nyilvános és magántanuló beiratás alkalmával a tandíjon kívül 1 frtot fizet az ifjúsági könyvtárra. Az egész év tandíj a tekintetes iskolaszék 1878. október 31-én tartott gyűlésének 11. pontja értelmében, minden vidéki és magántanulóra nézve 5 frt, a helybeli nyilvános tanulókra nézve pedig 3 frt, mely a beiratáskor lefizetendő.

A tandíjfizetés alól való felmentés egyedül Nagy-Kanizsa város hatóságát, mint ezen intézet kegyurát illeti, azért a felmentés iránti folyamodványok a város tek. tanácsához nyújtandók be.

A pót- és javító vizsgálatokra csak olyan tanulók bocsátatnak, kik csak egy kötelezett tantárgyból nyertek „elégtelen“ osztályzatot. Azoknak, kik két tantárgyból kaptak „elégtelen“ osztályzatot és a kiknél a hiány pótlása a szünnapok alatt remélhető, az igazgató a tantestület meghallgatása után engedélyt adhat a javító vizsgálat letételére, de csupán azon intézetnél, a

a hol tanultak. Kik több tantárgyból kaptak „elégtelen“ tanjegyet, az osztály ismétlésére köteleztetnek.

A beiratási és vizsgálati napok pontos megtartására annyi-
val is inkább felhivatik a t. szülők figyelme, mert a később
jelentkező s késedelmet kellőleg igazolni nem tudó tanuló a
tanintézetbe nem vétetik fel.

Nagy-Kanizsán, 1880. évi június hó 30-án.

Morgenbesser János,
igazgató.

